

בעלי הנפש

סימן א

ציוני הלכה
 ה"ה. ע"ז ק"ק סג.
 מקוה שלם אינו נפסל טע"ו עו.
מסורת הרמב"ד
 (יב) וכו' בס"ד הל' ג.
 מיהו בס"ד הל' ו בס"ד הל'
 ט מכשיר מחצה ומחצה.
 עיי"ש הערות.
 (יד) מיהו לא כתב כן בס"ד
 הל' ג במה ד"ב.
 (טו) הל' ד.
 (טז) ע"י לעיל הל' ג.

ה "ומקוה שיש בו ארבעים סאה שנפלו עליו אפילו כמה מים שאובין אינו נפסל כדתנן (פ"ז מ"ג) היו בו ארבעים סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזרו המים למראיהם. ומדלא קא יהיב שיעורא וקאמר שהוא נותן לתוכו עד שיחזרו המים למראיהם ש"מ דמקוה שלם אינו נפסל בכמה מים שאובים ואפילו ברובא (ב"א). ואי קשיא לך מאי דגרסינן ביבמות בפרק הערל (נ"ג) מקוה שיש בה ארבעים סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר ואמר ר' אסי א"ר יוחנן עד

שינויי מהדורות

11. כהלכה זו חזר בו רבנו ג' פעמים וכתב ארבע מהדורות שונות". (והדפוסים המלויים משוכטים, ע"ש בהם ערכוב נוסחאות. מקלט ל"ו ומקלט ד"ב, וכבר כתב החו"א יו"ד סוף סי' קכג שהלשון אינו מתישג.)
 (א) לפני זה כתב רבנו (ד"ו וכו"ו וכו"ה) אח כל ההלכה, מתחילתה ועד סופה כזה הלשון: ומקוה שיש בו ארבעים סאה שנפלו עליו אפי' כמה מים שאובין אינו נפסל דתנן (פ"ז מ"ג) היו בו ארבעים סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזרו המים למראיהם. וביבמות בפרק הערל (נ"ג) גרסינן מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר ואמר ר' אסי אמר ר' יוחנן עד רובו, ואמרינן עלה מאי עד רובו דלא נשקול רובו לישנא אחרינא דנשתייר רובו. ומסתברא כי האי לישנא ממתניתין-דמקואות- (פ"ה מ"ח- מ"ט) מים- שאובין ומי גשמים שמתערבין בחצר ובעוקה או על מעלות המערה אם רוב מן הכשר כשר מן הפסול פסול מחצה על מחצה פסול אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה, פי' דהיינו שאובה שהמשיכוה. אבל אם היו מקלחין לתוך המקוה, פי' מן הכלי מקלחין למקוה, אם יודע שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים כשרים עד שלא ירדו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין כשר ואם לאו פסול. אלמא במחצה על מחצה נמי מפסלי^(ט). ואיכא → למשמע נמי מהא מילתא דלעיל (פ"ז מ"ח) דאע"ג דמקוה שלם הוא אם נפלו לתוכו ארבעים סאה מים שאובין

11. כהלכה זו חזר בו רבנו ג' פעמים וכתב ארבע מהדורות שונות". (והדפוסים המלויים משוכטים, ע"ש בהם ערכוב נוסחאות. מקלט ל"ו ומקלט ד"ב, וכבר כתב החו"א יו"ד סוף סי' קכג שהלשון אינו מתישג.)
 (א) לפני זה כתב רבנו (ד"ו וכו"ו וכו"ה) אח כל ההלכה, מתחילתה הלכה זו עד "מיהו היא וכו'" כמו המהדורה האחרונה מלבד מרוץ אחת, והוא לויין נאופיות דקות. מיהו סוף הלכה זו, מן "מיהו היא" עד הסוף, כתב בדרך אחרת וז"ל:
 ומיהו אתחזיא לן דאכתתי איכא למימר דשאני הכשירא דמעין מהכשירא דמקוה. דכיון דמיא קא חסרי ואולי כי חסר ארבעים סאה משהו קא מהנו בהו מחצה דשאובין למפסלינהו והוה כנטל סאה ונתן סאה דבעינן דנשתייר רובא דכשרים, אבל גבי מעין שרבה עליו מים שאובין, שאובין קא חסרי, מעין לא קא חסר. הלכך מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות ונפלו בו ארבעים סאה מים שאובים כי חסרי מידי מיד נפסל דהא אימעט ליה מקוה טהרה, אבל אי איהו ארבעים ואחת סאה ויפול בו ארבעים ואחת שאובין כשר עד דחסרי שתי סאין ועוד^(ט) (ב"א).

פירושו להא ליכא רובא כנס דומה

השגות הר"ה

דלא נשקול רובו ל"א נשתייר רובו. ומסתברא כהאי לישנא ממתניתין דמקואות (פ"ז מ"ד) דתנן מים שאובים ומי גשמים שמתערבים בחצר ובעוקה וכו' ואיכא

(ב) עוד כתב רבנו על הא דגרסינן ביבמות מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר וא"ר אשי א"ר יוחנן עד רובו ואמרינן עלה מאי עד רובו

לנפש תדרשנו

הראב"ד דלעיל ע"י תוספתא הנ"ל.
 יג. י' סכום דעת רבנו למהדורותיו השונות בדין נותן סאה ונטל סאה. א. במהדור"ק - מחצה שאובין פוסלין מקוה שלם אפילו אם לא נחסר. ויש לרבנו שתי דרכים בטעם דין זה, ע' הערות כב, כג.) ב. במהדור' ד"ו - מביא רבנו דעה המקילה שדוקא אם נחסר המקוה ממ' סאה מי גשמים נפסל, ומשמע דלא מכריע, ובס"ד ד (קצור שער המים) מחמיר. ג. במהדור' ד"ב - מיקל כדעה הנ"ל שדוקא אם נחסר, מיהו בס"ד מחמיר. ד. במהדור"ב - מיקל טפי, שאינו נפסל אלא אם "קמו להו על שיעור מקוה". מיהו בס"ד מחמיר גם באופנים אחרים, עיי"ש. ולענין אם פוסל במחצה שאובין או ברוב יש סתירות במהדורות זו (ע' סי' ד והערות).

(ובכת"י נשארו מקצת האותיות ולא הצלחתי לפענחם), מיהו משמע שהבין הר"ה שאולי רבנו במהדורותו החרשה (ע' מבוא בכרור איוו מהדורה זו היתה) ס"ל כוותיה במקצת. וצ"ע היכן ניתן לראות שום חזרה כשיטת רבנו. הרי אדרבה, רבנו מביא תוספתא זו כדי לחזק את באורו שהפדת נפסקה בימות הקיץ, שממקום פסיקתה ואילך רוב נוספיים פסולים, ואין הבנת רבנו בתוספתא כשיטת הר"ה כלל.
 עוד צ"ע כמה שכ' הר"ה "התוספתא שהביאנוה... הקושיה שהקשה בהיא עונדא וכו'". וגם הכא קשה לעמוד על דבריו מתמת החסרון. וע' שנויי נוסחאות (בסוף הספר) דאיכא נוסחי בבעה"נ דגרסי הכא דבתוספתא הנ"ל "מיתרצא" (במקום "מתוקמא" שהובא כאן בשינויי מהדורות) קושיתו לעיל. מיהו אינו מובן כלל היאך מתיישבת קושית

ספר גזרי הנכס
 אברהם לויק
 נסיון וניסן ז"ל אברהם אריאל בוקוואץ
 י"ג כסיון תשנ"ג

בעלי הנפש

סימן א (הל' ה)

מסורת הראב"ד
ה' ת

רובו. התם משום דנתן ונטל הוא, אבל נתן ולא נטל לעולם אינו נפסל. וטעמא דמלתא משום דכתיב מעין ומקוה מים יהיה טהור, אלמא דומיא דמעין הוא, ומעין אפילו בריבויא לא מיפסיל^ל כדכתיבנא לעיל^ל. ואי קשיא לך הא דתנן במקואות פרק ד' (מ"ז) מים שאובים ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקה ועל מעלות המערה אם רוב מן הכשר כשר מן הפסול פסול מחצה על מחצה פסול אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה, פי' דהיינו שאובה שהמשיכוה, אבל אם היו מקלחין לתוך המקוה, פי' מן הכלי למקוה, אם ידוע שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים כשרים עד שלא ירדו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין כשר ואם לאו פסול. אלמא מקוה שלם נמי במחצה שאובין מפסל ההיא לא קשיא מידי, חדא דאיכא למימר התם בדילכא שיעורא דמקוה מן הכשר קא

שינויי מהדורות

עליו מים שאובין, שאובין קא חסרי, מעיין לא קא חסר. (ז) לפני זה כתב רבנו נדנך אחרת, כן משמע מהשגת הנ"ל הכל וכן מהשגותיו החלשות. ונראה ללא היחס כחונס בנוסחא זו - הפסקה האחרונה - "אי נמי וכו'". וכן נשער המיס לתש"ל שער ז הובאו נקט דברים נדון זה שאינם בנוסחאות שלפניו (העמקנו כל דבריו נס' ג הערה כב, ומקלח דבריו הכל העלוהו כב, כג) ונראה שהם ממס"ק ומקומם היה בפסקא "איכא מאן דאמר וכו'".

במקואות בפרק ראשון (מ"ז) למעלה מהן מעין שמימיו מעטים שרבו לעיו מים שאובין שוה למקוה לטהר באשכורן ולמעין להטביל בו בכל שהו, ומקוה שלם נמי להא מילתא מדמינן ליה^ל. ומסתברא לחומרא דשאני הבשירא דמעין - מהבשירא - דמקוה - בדבעינן - למימר קמנ^ל.¹² או נמי כיון דמאי קא חסרי ואולי, כי חסרי בהו ארבעים סאה משהו קא מהגו בהו מחצה דשאובין למיפסלינהו, וה"מ בנטל סאה ונתן סאה רבעינן דנשתיר רובא דכשרים אבל גבי מעין שרבו

לנפש תדרשנו

שנטל אבל כשנתן ולא נטל לעולם אינו נפסל ברובא דשאובין, דכל שנעשה מקוה שלם בתחילה בכשרות אינו נפסל בשאובין דכמעין משוינן ליה ליה ואינו נפסל בתערובת שאובין. ועיי"ש ברשב"א דמוכח דאף אם נחסרו מי המקוה באופן שלא נשארו מ' סאה מי גשמים גם כן מכשיר לדעה זו כל זמן שאין נוטלים את המים. וע' סי' ג הל' ו בהערות. ואם כן מוכח דס"ל לדעה זו כסברת הרא"ש (ס' א) "דהא בהשקא נעשו זרועין... להטביל בהן". ודעת רבנו שמכריע להחמיר (עיי"ש ברשב"א, מובא בס' ג הערה כב). אינה כן. וכן ע' ס' כ הל' ג ובהערות.

יד. עד רובו. לדעת רבנו קאי על שאובין, וכן דעת רגמ"ה והרשב"ם (ב"ב סו.) והרמב"ם והר"י. פסול מקוה כה"ג הוא מעיקר הדין לפי המבואר בס' ג הל' ג עיי"ש, וכן משמע מטבראות רבנו הכה במהר"ר ר"ו, עיי"ש. מיהו מדברי רבנו שהועתקו בתוה"ב (ע' ס' ג הערה כב) מוכח שהיה לרבנו צד בסברא שאין זה אלא משום מראית עין (וכדעת הרמב"ן ב"ב סה.) ועי"ע בהערה יט, ובס' ג הערה ב. ולענין סברת דין זה ע' ס' ב הערה כד.

כג. בדבעינן למימר קמנ. בהמשך דבריו "אי נמי וכו'" מכאן שמקוה שנחסר, נחסר משעורו של ארבעים סאה משא"כ מעין לעולם מטהר בכל דהו. וצ"ע מה מהני חילוק זה לעניננו. הרי הכא מיירי רבנו אף באופן שלא נחסר (וכמוכח מדבריו למעלה, ובעיקר מההמשך "אי נמי"). והנה הרשב"א בשער המים (שער ז) כתב בשם רבנו וכנראה מהר"ק (החילוק: "לפי שהמעין לעולם אינו מתחסר דנובע וחולך הוא, מה שאין כן במקוה שהולך ומתחסר (ע' גמ' נדה ב: מקוה חסר ואתאי") והרי הוא כנתן סאה ונטל סאה". ונראה כונתו דאף רעדיון לא נחסר המקוה משעורו ואין סיבה מעיקר הדין לפוסלו, כיון שדרכו של מקוה להתחסר מאליו וסופו להגיע למצב שמתוסר שעור דכשרים, יש להחמיר לעולם בנתן רוב שאובין משום סופו. ועדיין צ"ע מנין לרבנו להחמיר כן אטו נהטר, הרי אין לגזרה זו מקור בש"ס. ואפשר דדעת רבנו לגזור כן מדרבנשיה. ע' שער הפרישה ס' א הל' ב ובהערות שם.

טו. משום דנתן דנטל הוא. כדעת הרא"ש נמי המובא בר"ז בסוף.
טז. מעין אפי' ברבויא לא מפסל. כדעת "איכא מאן דאמר" בר"ו, עיי"ש ובהערה כא.
יז. פי' מן הכלי למקוה. וכן פירש הרמב"ם ולא כפי' הר"ש שם.
יח. אלמא מקוה שלם. נראה שמרייק שהרישא קאי באופנים שאירי הסיפא והרי הסיפא איירי בהריא גם "אם ידוע שנפלו לתוכו ארבעים סאה מים כשרים עד שלא ירדו לתוכו ג' לוגין". ויש לרייק מתוך ראייה זו, וגם באופן שהומשכו השאובין, עדיין פוסלים מחמת דין זה שנעשים השאובים רוב, ולא כדעת אגרות משה (ור"ד ס' קיט). וכבר כ"כ התשב"ץ (ח"ג ס' יב) דלא מהניא המשכה. וכן מדוייק לקמן ס' ג הל' ה, עיי"ש בהערה כ.
כב. להא מילתא מדמינן ליה. ע' רשב"א (שער ז) שכתב בשם רבנו (כנראה מנוסחת מהדורה קמא): "דשאני התם (גמי יבמות)

תשובה משורת הדין נראה שאין צריכין אלא הרחה כמו ששינו כברייתא. אע"פ שפעמים עושין כן כמו שאמר, כל שאינו כן יומו ולפיכך לא הלכו בהם חכמים אלא אחר עיקר תשמישן. ואמנם עכשו נהגו בפסח להגעיל את הכל משום חומרא של חמץ.

תתיח

76 **שאלת** מקוה שארכה שני קנים ורחבה כדי זרתות. ובימות החמה שמימיו מתייבשין ומתמעטין והולכין עד שאין בגובה המים אלא בשלוש או ארבע זרתות ואין גוף האשה יכולה לטבול בהם אלא אם כן היא שטוחה. מהו לטבול בו. מה שאמרו שערך חכמים [עירובין ד, ב] אמה על אמה ברום ג' אמות דוקא, או אפילו אמה על שלש ברום אמה.

תשובה מה שאמרו אמה על אמה שלש לאו דוקא. ושערו שמכיל מ' סאה כדי שיעלה בהן כל גופו ואע"פ שמימיו מרודדין. אם הם בענין שתוכל להעלות כל גופה בבת אחת שלא תצטרך להתהפך כבינייתא עלתה טבילה. ואפילו נשתטחה וטבלה מותר. אלא שיש לחוש לכתחלה שמא לא תשטח יפה כל שהמים מרודדין כל כך. ואם ירצו ימלאו בכתף ויתנו. דכל שיש שם מ' סאה שוב אין נפסלין בנתינת המים שאובין. ואפשר אפילו רבו השאובין על אותן שאינן שאובין. אלא שאין הראב"ד מודה בשרבו השאובין.

תתיט

שאלת הא דאמרינן [נהד סו, א] נגעים פ"ב מ"ד] אשה לא תטבול אלא דרך גדלתה, האיש כעודר וכמוסק והאשה נראה כעורכת וכו'. ואם נאמר לטהרות בלבד או אפילו לבעלה.

תשובה הגרסא הראשונה יותר נכונה בעיני. שאין חלוק בין טהרות לבעלה. וכדמשמע לכאורה בפרק החולץ [בימות מו, ב], דגרסינן התם במקום שגדה טובלת שם גר ועבד משוחרר טובלין, וכל שחוצץ חוצץ בגר ועבד משוחרר ובגדה ובעל קרי. מכל מקום במקום וותיקין אין ראוי לסמוך על מקוה כזה. שמא לא תטבול בו יפה יפה עד שיהיה בו ממעל לטבילה זרת לפחות.

תתכ

נכפל לעול סוי שפה
שאלת אם מותר למלוח בשר בכלי שמכניסין בו יין לקיום של גוים שלא נכשר הכלי.

תשובה מסתברא שמותר מכמה טעמים. והראיה קנקנים של גוים שאמרנו [ע"ז לג, א] גוי נותן לתוכו יין וישראל נותן לתוכו מים ואינו חושש. ופירוש מכניס לתוכו מים ואינו חושש, דאגב דטריד למיפלט דמא לא בלע שום דבר דלא מסתרך [אלא] בשומן או ציר אבל לא דם דשריק, ואי נמי פלישת יין לא. וכן כתבו מקצת גדולי הצרפתים ז"ל והראב"ד.

תתכא

נכפל לעול סוי שעו, ובח"ז סוי שעו
שאלת אבל מה שאנו מברכין במריח ורדים בורא עניי בשמים או שנתן ריח טוב בפירות.

תשובה הרב ר' אברהם ברכי דוד ז"ל כתב שנתן ריח טוב בפירות. וכן דעתי נוטה לפי שנאכל במרקחות והרי הן כאתרוגין וחבושים [ברכות מג, ב].

נכפל לעול סוי רעא
אע"פ שאמרו דבריה לא בטילה, כתשע מאות וששים בטלה. וכן היא בירושלמי [תרומוס פ"י ה"ה] הורי ר' יוסי בר' בון בעכברא א' לאלף כלומר מצא אחד לאלף והתיר. וה"ה דבאחד ותשע מאות וששים היה מתיר ולא היה צריך אלף אלא מעשה שהיה שנתערב באלף והתיר, וה"ה בתשע מאות וששים. וכתב רבינו שמשון [תרומוס פ"י מ"ח ד"ה משקל] ואין ללמוד מכאן לאוסרין במשהו כגון חמץ בפסח וסתם יינם. אלו דברי הרב ז"ל.

נכפל לעול סוי ער"ה
מורגלים אנו שכל מקום שמשחיר כפולין נוטלין קצת בעומק וזו היא בדיקתו והכשרו. וכל שנתרקב קצתו הרי זה אסור דלא בעיא רוחש ממש, אף על פי שרש"י ז"ל נראה שאין סובר כך בחולין [סו, א ד"ה מהן], אלא כל שמתחיל להיות מין רוחש יש לאסור. וכדרך שאנו אוסרין ביצה שנמצא בה דם בחלמון שלה כבר

חלק ראשון (עין כ)
סימן תתכא תתכב

אנתרקמה.
שיש דם
שאלת
כל פני
יב, אן נ
מטמא
בדאיכו
עליו. ו
תשוב
ליגע כנו
אפילו ל
אינו מט
אבל אד
כלל. אל
שלא פו
כל סביני
הבית, וי
בכותל ז
[עליו] סכ
המת עה
ויצא דר
לפי שאי
פצימין
פתח יצו
[לו, ב] ה
אחד מה
מהם או
ויש מי
כל
גורסין י
פירשוה
פרץ פצ
שיש לו
אבל פרי
היא בקו
קנו] או

מקום פרק המישי מקואות רמ

מקום פרק המישי מקואות רמ

מקום פרק המישי מקואות רמ

מקום פרק המישי מקואות רמ

מקום פרק המישי מקואות רמ

מקום פרק המישי מקואות רמ

9

מקום פרק המישי מקואות רמ

לעולם וכתב עלה בעל העטור בשם הר"ן ז"ל דכי אמרינן אין אדם מקנה דש"בל ה"מ פירות דקל ששניהם יודעין ומתניתא בדבר שלא בא לעולם אבל אם לוקח נתן מעותיו בחזקת שבא לעולם ומוכר על דעת כן מכר מחייבין את המוכר להשלים תנאו והיינו דתניא בתוספתא דמציעא המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה. אבל נראה שהרי"אף ז"ל חולק בזה שכתוב במקצת גוססאות דכי אמרינן דזבין ליה תרי דיקלי לאו חיובי מחייבין ליה אלא רשותא יהיבין ליה למזבן ליה תרי דיקלי דאי אמר זבנינא לך תרי דיקלי לא מצי למימר לא שקילנא אלא ארעא דאית בה דיקלי כך פירש הרא"ה ז"ל לדעת הרי"אף ז"ל. וגם רשב"ם ז"ל חולק דפירש דה"ק ארעא ודיקלי זבין ליה תרי דיקלי ואם ירצה לקיים דברו זבין ליה ואם לאו מנכה לו מן הדמים ע"כ. והך תוספתא לאו הלכתא היא כיון שלא קבעה בתלמוד: א"נ איכא לפרושי כגון שהראה לו פירות ומכרם לו ונמצאו שאינם שלו בכה"ג לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה כיון שסמך הקונה דעתו אבל היכא דלא הראה לו המקח לא סמכה דעחיה כוליה האי ולא מחייבין ליה למזבן ולמיהב ליה. וזו פשרה נכונה בין שתי השטות דהיכא שהראה לו מסתבר טעמיה דבעל העטור ז"ל והיכא דלא הראה לו המקח מסתבר טעמיה דהרי"אף ז"ל. והוי יודע דאפילו בדבר המצוי לקנות אמרינן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכן היא הסכמת רוב הפוסקים וכן העלה הר"ן ז"ל בחדושי בתרא פרק המוכר את הבית:

סימן פז

שאלת ממני אודיעך דעתי דבמקצת מקומות אמרינן כל כל לישנא יתירא לטפויי אתא ובמקצת מקומות אמרינן לישנא יתירא משום שופרא דשטרא:

תשובה הר"ן ז"ל תירץ קושיא זו בחדושו ז"ל כי אמרינן לישנא יתירא שופרא דשטרא הוא ה"מ גבי לוקח דאתי לאפוקי מחזקת דמוכר אע"ג דלא צריך לפרושי קא מפרש בהדיא לפי

מדרבנן וזה דעת הראב"ד ז"ל ויש מי שכתב דשאוכה ע"י כלים המקבלים טומאה הוי מדאורייתא אבל שאובה ע"י כלים שאינם מקבלים טומאה הוי מדרבנן וזה דעת רבינו שמשון ז"ל וכל א' מהם הביא ראיות לדבריו עיין שם כי הדברים ארוכים ומ"מ קבלת הגאונים ז"ל מכריע דאין כולה שאובה פטולה אלא מדרבנן ומזה הטעם הכשיר הרי"אף ז"ל שאובה כולה בהמשכה דכיון דשאוכה לא הוי אלא מדרבנן ע"י המשכה כשרה אפילו מדרבנן וזו קולא גדולה ומנקט מלתא מציעתא עדיף דבעינן רבייה והמשכה וכן דעת הגאונים ודעת הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר ודוקא בדיעבד או היכא דלא איפשר אבל היכא דאיפשר לצאת דכל המחלוקות ולעשות מקוה כשר כולו של מ' סאה עושיין ואם יש בו מ' סאה כשרים ממלא על כתפו ונותן אפילו כל היום כלו ואעפ"י שכתבו בשם רשב"ם ז"ל שפטול כה"ג אפילו מדרבנן יחיד הוא בסברא זו גם כי איפשר לפרש דברי רשב"ם ז"ל על דרך אחרת:

כ"ל דמלתא צריך לתקן המקום לכתחלה לדעת כל הפוסקים דאיסור כרת הוא וחמירי ובדיעבד יש לסמוך על דברי הגאונים ז"ל שיהיה רוב המקוה מים כשרים והמיעוט שאובה ע"י המשכה דהיינו רבייה והמשכה:

סימן פו

שאלת ממני אודיעך דעתי בראובן שמכר לשמעון סחורה שאינה ברשותו ולקח הדמים אי אמרינן בכה"ג אין אדם מוכר דבר שלא בא לעולם או דילמא מחייבין ליה לקנות הסחורה ולמיהב ליה דליקום בהימנותיה:

תשובה לא ביארתי אם שמעון יודה שאין לראובן אותה סחורה או לא שאם שמעון יודה וע"מ כן נתן המעות הדבר ברור דלא מחייבין ליה לקנות סחורה וליתן לו. אבל היכא דקונה לא ידע אי אית ליה או לא איכא מקום בעיא ותליא באשלי רברבי דגרסינן פרק המוכר את הבית אמר ליה ארעא ודיקלי חזינן אי אית ליה דיקלי יהיב ליה תרי דיקלי ואי לית ליה זבין ליה תרי דיקלי. פשטא דהאי מימרא משמע דאדם מקנה דבר שלא בא

חלק ראשון

מכורין. ואילו בברייתא (ס) תניא בין כך ובין כך לא מכר לא את העבירין ולא את הגלגל ולא את הקורה וכו'. וכתב עליה ר"ח ז"ל והילכתא כסתמא דמתניתינן, ואע"ג דמתניתיא חולקת לא חיישינן לה. וכן כתב רב האי גאון ז"ל בספר המקח (שער ט). לפיכך כתב רבינו הגדול ז"ל סתם שהלכה כסתם משנתינו, והדבר ידוע.

ע"ב. צינור שחקקו ולבסוף קבעו (אינו) פוסל את המקוה. פירוש האי צינור דפוסל אינו כעין סילון, כמו שאמר הרב רבי שמואל ז"ל, אלא דווקא צינור שאינו פרוץ, כלומר שהוא עשוי לקבלה ויש לו בית קיבול. אבל אם הוא פרוץ משתי רוחותיו אינו פוסל כיון שאינו עשוי לקבלה, ותנן במסכת מקואות (פרק שלישי) [פרק רביעי - ג'] (מ"ג) סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה. שמעינן מינה דצינור שאינו עשוי לקבלה אינו פוסל. ושנינו עוד (ס"ג) המניח טבלה תחת הצינור אם יש לה לבזבו פוסלת את המקוה ואם לאו אינה פוסלת. עד כאן. ואם עשוי לקבל בו צרורות פוסל, דתנן התם (מ"ג) החוטט בצינור לקבל בו צרורות בכלי עץ בכל שהוא בכלי חרש ברביעית, ר' יוסי אומר אף בשל חרש בכל שהוא, ירד לתוכו עפר ונכבש כשר. פי' שנכבש מאיליו ונתבטל שם עד שאין המים יכולין לשטוף לאותו עפר.

ובספר היראים (השלם, טו) מפרש שכבשו ברגל ונתבטל קיבולו. וקשיא ליה מהא דגרסינן בעירובין פרק חלון (ע"ט, ז), חריץ עמוק י' ורוחב ארבעה מערבין שנים ואין מערבין אחד, מלא עפר או צרורות מערבין אחד, ולא מצרכינן כבישות. ותריץ גבי חריץ שאני (דהכא) [דהכי - ג'] מבטל ליה מתורת כלי.

→ **ז** וזה המקוה שהוא נפסל אינו מקוה שלם כמו שאמר הרב ז"ל, אלא דווקא מקוה חסר שאין בו מ' סאה אבל מקוה שיש בו מ' סאה מים כשרים אינו נפסל בשאובה. דתנן היו בו מ' סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזירו מראיהם למראה מים בפרק שביעי במסכת מקואות (מ"ג). ותנן נמי (מקואות פ"ו מ"ג) שלש מקואות בזה עשרים וזוה עשרים וזוה עשרים סאה מים שאובין והשאוב מן הצד, ירדו ג' וטבלו בהן ונתערבו, המקואות טהורין והטובלין טהורין. פי' שאני אומר. השנים הראשונים נתערבו תחילה וה"ל מקוה שלם ושוב אינו נפסל בשאובה. ותנן נמי התם במסכת מקואות פ"ד (מ"ד) מים שאובין ומי גשמים שהן מתערבין בחצר ובעוקה על מעלות המערה אם רוב מן הכשר כשר ואם רוב מן הפסול פסול [וכו' - ג'], אימתי בזמן שהן מתערבין עד שלא יגיעו למקוה, היו מקלחין לתוך המים, אם ידוע שנפל לתוכו מ' סאה מים כשרים עד שלא יערו לתוכן [ירדו לתוכן] שלשת לוגין מים שאובין כשר ואם לאו פסול. וכבר כתבה רבינו הגדול ז"ל (שנועות ה, ז לפי כ"י פ).
L

ועוד אומר רבינו תם ז"ל דאפילו מקוה שאין בו מ' סאה מכונסין אלא בהשקה, כגון שיש כאן שתי גומות עשרים עשרים ולול פתוח מזה לזה ונושקין זה את זה בכשופרת הנאד שהוא עירוב המקואות, מקוה שלם מיקרי ולא מיפסיל בשאובה. ומביא ראייה לדבריו דתנן בפרק חומר בקודש

יכול לבנות שם כל מה שירצה, אבל עדיין לא קנה גג הבנוי [שם] בזמן שהוא גבוה עשרה ולא עלייה שעל הבית. וכי כתב לו מתהום ארעא ועד רום רקיעא קנה הכל לגמרי. ולהך סברא, איכא למימר סיפא דקתני (לקמן סד, ה) ואע"פ שכתב לו עומקא ורומא, אכולה מתני קאי, ואפילו אגג, (תנא) [דתנא - ג'] עומקא לבור ורומא לגג. והא דקאמרינן בור ודות ומחילות ולא קאמרינן למעלה גג ועלייה, אורחא דמילתא (ולמעלה) [דלמעלה] פרושי מפרשי לה ולא עבידי לזבוני סתם. והרב רבי משה הספרדי ז"ל (ה"ל מכירה פכ"ד ה"טו) פי' מחילות, שעל גבי הבית.

והוי יודע שהמוכר בית לחבירו סתם לא קנה עומקא ורומא, כשם (א"ל - דכשם) שאם רצה לבנות עכשיו עלייה על גבי דיומדין הרשות בידו, כך אם נפל הבית ונעשה הכל אויר אין הלוקח בונה ביתו אלא כמידתו הראשונה ומוכר בונה על גבי דיומדין. שהרי האויר משוייר הוא למוכר ומפני שנפל לא נתרוקנה רשות ללוקח. וזה אינו צריך לפנים. [ו]אפילו בשכתב לו עומקא ורומא אם היתה שם עלייה על גבי דיומדין כיון שלא קנאה לוקח אותו אויר [שיוירי שייריה ומשויר] הוא. כדאיתמר בירושלמי (פ"ג ה"ח) המוכר אויר חורבתו לחבירו לא עשה כלום אלא מוכר לו חורבה (או משייר) [ומשייר - ג'] לו אגרה. וכיון דשייכו משוייר, אפילו נפלה חונור ובונה אנתה. וכשמכרה לאחר, נראה שכיון שאין האויר נקנה ללוקח, נפל אוד, כדאמרינן גבי משכיר (ז"מ קג, ה), דהא לא קני הכא קנין הגוף אלא אותן עצים ואבנים הוא שקנה. אבל בבנויה על גבי הבית כבר כתבתי בה דעתי שקנה קרקע ואם נפלה חונור ובונה אותה. וכן אני אומר [במוכר] בור ודות או ששיירן בפי', דכיון דארעא אחריתי נינהו, מדיוקא דדייקינן בגמרא בפרק המוכר את הספינה (לקמן פז, ז) משום דאין להם דרך לרבנן, הילכך אפילו נפלה [נ"א - נפלן] חונור ובונה אות' ויש להם דרך. ואע"פ שראיתי לרב רבי יוסף הלוי ז"ל דרך אחרת בדברים הללו, דרך האמת אין לה שיעור.

ושמעתי שאם אמר מתהום ארעא ועד רום רקיעא ולא אמר עומקא ורומא, דלא קני אלא כדין מי שאמר עומקא ורומא בלחוד, ותרוייהו צריכי ומשום לישנא יתירא מהני [נ"א - מהנו]. ולא נראה לי כן. ושוב ראיתי שאין כן דרך דעת ר"ח ז"ל דהא מסיים מצרים.

דף סד ע"א. ואי ס"ד לא קני. פירוש מדרב פפא מקשי ולא מדרב זבד.

דאי נפל הדר בני ליה. פי' לבית. וכל שכן לרב זבד [ד]כיון שיש לו תשמיש בו הוה ליה כמשייר עלייה.

דף סה ע"א. הא דתנן מכר [כו'] לא את התנור ולא את הכירים ולא את הריחים ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין. ברייתא (לקמן סו, ז) פליגא עלה דקתני ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן מכורין אבל לא את התנור. ולקמן (סו, ז) נמי תנן במתני' המוכר בית הבד וכו' אבל לא מכר לא העבירין ולא את הגלגל ולא את הקורה ובזמן שאמר לו הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן

האדם טמאין מדרבנן. והיינו שמעתין. וי"א דרישא דספרא אסמכתא בעלמא הוא, ואין לשולחן וטבלא טומאה מן התורה אלא בשיש לה בית קיבול. והכי מוכח בפרק שתי הלחם במנחות (טו, ז). ואם אינן משמשין לא את האדם ולא את משמשיו זה ברור הוא לדברי הכל שהן טהורין לגמרי. והיינו דאמרינן במסכת סוכה (יג, ז) גבי חיצין, בזכרים כשרה. ואמרינן נמי (סס יט, ז) גבי מחצלת, עשאה לסיכוך מסככיך בה.

ועוד מביאין ראייה מהא דתנן בכלים (פ"ג מ"ח) ומייתנין לה בגמרא במסכת שבת (טו, ה) כלי עץ [כלי עור] כלי עצם כלי זכוכית פשוטיהם [טהורים] ומקבליהן טמאים, ומקבלי כלי זכוכית אין להם טומאה מן התורה כדמפרש התם בפרק קמא דשבת, ושמע מינה דפשוטים לאו מקבלי טומאה הן כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן. וה"ר שמואל ז"ל שכתב לא אשכחן טומאה לפשוטי כלי עץ אפילו מדרבנן אלא בשראוין למידרס, לא דק.

ע"ב. שאני שאובה דרבנן. יש מפרשין כל שאובה שבעולם אפילו מלאו בכתף מדרבנן היא. וראיה לדבר זה מה ששנו בתוספתא דמסכת מקוואות פרק שני (ה"ח) מקוה שהניחו ריקם ובאו ומצאו מלא טהור מפני שספק מים שאובין למקוה וחזקתן למקוואות כשרין. משמע דאפילו כולה שאובה מדרבנן דהא הניחו ריקם קתני ולא קתני שהניחו חסר. ואי מדאורייתא ספיקא דאורייתא ודאי לחומרא. ועוד דאמרינן במסכת פסחים פרק קמא (יז, ז) גבי [משקי בית - גג] מטבחיא, בכלין טמאין בקרקע טהורין, [ו]פירש רב פפא בקרקע טהורין משום דחזו למיטבל בה מחטין וצנורות, משמע דאפילו כולה שאובה מדרבנן.

ורבינו תם ז"ל היה אומר דשלושת לוגין מים שאובין בתחילה פוסלין את המקוה מן התורה ואין צריך לומר כולה שאובה, ועל פני המים הוי מדרבנן. והיה אומר דהא דתניא מפני שספק מים שאובין טהור משום דחזקה מאן קא ממלא לה למקוה אדם טמא שצריך טבילה, וודאי לא ממים שאובין מלייה, דהא מידע ידיע [ג"א - ידע] דלא סלקא ליה טבילה, ולפיכך כשר. וכן משמע התם (פ"ג מ"ג) דקתני מפני שכשרותו מוכיח עליו, פירוש כיון שמלא כשיעור מקוה אני אומר אדם טמא בא ומלאהו לטבול ולא מים שאובין הן.

ומביא ראייה לדבריו מדתנן התם במקוואות (פ"ג מ"ד) ר' אליעזר אומר רביעית מים שאובין בתחילה פוסלין את המקוה ושלשת לוגין על פני המים וחכמים אומרים וכו', משמע מדקא מפליג ר' אליעזר בין בתחילה בין בסוף, משום דבתחילה דאורייתא ובסוף כלומר על פני המים דרבנן. ותניא בספרא (שמני פ"ו פרשתא ט) בהדיא, אילו אמר מקוה מים יהיה טהור יכול אף מילאו בכתף ועשה מקוה [בתחילה] [בתחילה - גג] יהא טהור, תלמוד לומר מעין [ויקרא יא, לו], מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים.

ובעלי הסברה הראשונה אמרו אין אלו ראיות. דהתם היינו טעמיה דר' אליעזר דמחמיר בתחילה יותר מלפני המים, משום דבתחילה חזו למיטבל בה מחטין וצנורות ומקוה פסול הוא, [ו]הואיל ונקרא עליו שם פסול אינן בטלין, ואפי'

(מגינה כ, ז) שמטבילין כלים בתוך כלים לתרומה, ואיתמר התם (כא, ז) דווקא בכלי שיש בפיו כשפופרת הנוד. ותנן נמי בפרק ששי דמקוואות (מ"ח) השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אלא אם כן היו נקובים כשפופרת הנוד. והרי אותן שבכלי שאובין הן ואעפ"ל כיון שמחזירין למקוה טהורין. ויש שדוחין דהתם כיון שלא נתלשו ולא נשאבו מעולם כשרין, אבל משנתלשו ונשאבו ממש אין השקה מועלת לטבול בהן בכשפופרת הנוד. ואין זה נכון. ובתוספתא במסכת מקוואות (פ"ג ה"ד ע"י"ט הי"ט) הכי משמע כדאמרן.

ואיכא דקשיא ליה הא דגרסינן במסכת יומא בגמרא דבני מערבא בפרק אמר להם (פ"ג ה"ח) ים שעשה שלמה בית טבילה לכהנים היא שנאמר (דה"י ז, ו) והים לרחצה בו [ג"א - בפרק אמר להם גבי ים שעשה שלמה שהיו כהנים מטבילין בה. וקשיא]. וקשיא להו ולא כלי הוא. ומפרקי כההיא דאמר ר' יהושע בן לוי אמת המים מושכת לו מעיטם והיו רגלי [שולים פתוחים] [שבדרום - ירושלמי] [פחותים] כרימונים, משמע דווקא כמוציא רימון דנפק ליה מתורת כלי, ואמאי, בנקב כשפופרת הנוד סגי. איכא למימר שלא כיון לכך אלא כדי שהמים יכנסו לה כעין [מעין - גג] עיטם בשפע, והוא הדין דבנקב כשפופרת הנוד סגי. ויש אומרינן דהתם שרוב המים נכנסין ונאספין לתוך הכלי, צריך מוציא רימון להוציא מדין כלי לגמרי, אי נמי שלא יטמא הכלי בטומאת הנכנס לתוכו קודם טבילה.

טו ואי קשיא הא דאמרן דמקוה שיש בו ארבעים סאה שלמות תו לא מיפסיל לעולם בשאובה, והא תנן במסכת מקוואות פרק שביעי (מ"ג) מקוה שיש בו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה כשר, ואמר ר' יוחנן עלה במסכת יבמות (פג, ז) עד רובו כשר מכאן ואילך פסול. ואמאי, כיון-דהווי ביה ארבעים סאה שלמים כשרים היכי מפסיל תו משום שאובה. לא תיקשי (ו)דהתם כיון שנטל ממנו רובו פסול [ג"א - נפסול] מפני מראית העין דכיון דנטל ממים כשרין נטל ושאובין נתן, ומיהו עד רובו תלינן לקולא ולא חיישינן. ורש"י ז"ל מפרש לה ב"י, כלומר שנפל שם יין ולא שינו את מראיו דמפסיל ברוב, ושאני פסול יין מפסול מים שאובין. וכן הוא ודאי לפי סדר המשנה [ג"א - לפי המשנה].

דף סו ע"א. הועבר מלהלן - הא דאמרינן פשוטי כלי עץ דטומאה דרבנן, איכא למירמא בה, והא פשוטי כלי עץ אשכחן דטמאין מדאורייתא כדאמרינן [בפרק מרובה] [ג"א כה, ז] מפץ שמטמא בזב [ג"א - במת] אינו דין שטמא במת [ג"א - בשרץ] ואע"פ שהוא פשוטי כלי עץ. ולא קשיא דשאני התם שהן ראויין למדרס. והכי אמרינן בהדיא בבכורות פרק [על] אלו מומין (גה, ה), ואי אין לו תוך לכלי שטף מדאורייתא בר קבולי טומאה הוא, והא דומיא דשק בעינן, ופריק בהנך דחזו למדרסות.

וכן אם משמשין את האדם ואת משמשיו טמאין מן התורה, דתניא בספרא (שמני פרשתא ו) יכול שאני מוציא את השולחן ואת הטבלא והדולפקי תלמוד לומר [כל] כלי עץ ריבה וכו', אף אני ארבה את השולחן והטבלא והדולפקי שהן משמשין את האדם ואת משמשיו אדם. ודווקא משמשי האדם ומשמשיו, אבל משמשין משמשי האדם ואינן משמשין את

16

צד. שאלה יניק חכמים, דורש ומסכים, מימיו נאמנים, משכנים והולכים, וזמן המקדש מסכים, לעבודת השם מעריב ומשכנים, אדוכי הכיבי הר' יהונתן הכרע הכרעתני להוות דעי על המקוה ששאבורו בכלי מנוקב בשוליו מנוקב כמלא אצבע ויותר אם יכולי לסבול בו אם לאו ונסתפקת לפי שבשעה ששאבורו עד שלא נשאר בו מ' סאה איא שלא (א) נסלו מן הדלי ג' לוגין ושוב אין כל מים כשרים שבעולם מכשירי אותו כדמשמע בכמה דוכתי ואין לי להאריך כבר נשאלתי מזה והי' לי מורה להתיר דבר זה אם יש תקנה בקל לשואבו עד שלא ישאר בו ג' לוגים אבל אחר שכתבת שאיא לעשות כן כי רב מאד מקור המקוה כדי לסמוך עליך ניל דודאי המקוה כשרה דכיון דהדלי ששאב בו ניקב בשוליו שאין מקבל מים כל שהוא אין עליו תורת כלי לסמול את המקוה במים שבתוכו תרע מדהגן במס' מקואות סיד השוקת שבסלע כו' עד היתה כלי נקיב מלמטה או מן הצד ואינה יכולה לקבל מים כל שהם כשרי' וכמה יהא בנקב כשפופרת הגוד אמר ר' יהודה בן בתירא מעשה בשוקת יהוא שהיתה בירושלים והיתה נקובה כשפופרת הגוד והיו כל מדרות וכו' ופי' רבי' שמשון תציל דנהו דפשם המשנה וכמה יהא בנקב אמאי דסליק מינה קאי דמשמע דאפי' נקבה מלמטה בשוליה או מן הצד ברופנה אצל שוליה בעי' נקב כשפופרת הגוד לכסלה מתורת הדלי איא לפרש בן מרמייתו עלה ההוא דשוקת יהוא דאיירי לענין עירוב מקואות כדמשמע בפי' דיבמות (פי' ע"א) ולסוגי' דיבמות איירי באבן הלולה כדרך אותם שמשקי' בהם הבהמות ואין בה מ' סאה והיא מעורבת למקוה שלם ע"י נקב כשפופרת הגוד וכל המדרות שהי' בירושלם הי' מסבילי' בשוקת הדוא ובתוספתא אינא פלוגתא דתנאי דאינא למיד דאפי' בנקב כמלא מחש נתבטל מתורת כלי מלסמול המקוה היכא דניקב מלמטה שאינו יכול לקבל מים כל שהן והכי אי' התם קסטלון המקלח מים בכרכים אם היה נקוב כשפופרת הגוד אין פוסל את המקוה ואם לאו פוסל המקוה הלכה זו עלו עליה בני עסיא ג' רגלים לרגל השלישי הבשיריה להם אפי' נקוב כמחש איר אלעזר ברבי יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה וכשבאתי אצל חברי' איל יפה הורית בריא מן הצד כו' פי' כל זה מדברי חבריו וכך אמרו לו יפה הורית כי בריא דבעי' שפופרת הגוד לכסלו מתורת כלי מן הצד דוקא אבל אם הי' הנקב בשולי' קסטלא מלמטה אינו פוסל המקוה אפי' בנקב כמלא מחש ואם היה מקבל כל שהוא מן הנקב ולמטה פוסל המקוה פי' כשנקוב מן הצד אפי' כשפופרת הגוד ונבנה מעט מן השולים שמקבל מים כל שהן פוסל המקוה ונראה להלכה כריא ברי' דמעשה רב דחבירי' הודו שיפה הורה ואעינ' דפשם סתמא דמתני' משמע דוכמה בנקב אמאי דסליק מיניה קאי ומשמע דאפי' נקבה מלמטה בשוליו בעי' כשפופרת הגוד מים כיון דסתמא דחלמרא מייתי לההוא דשוקת יהוא בפי' דמקואות לענין עירוב מקואות אלמא דסיל הכי דההוא דשוקת יהוא לא קאי אנקבה מלמטה לענין לסמול המקוה דהתם לא בעי' כשפופרת הגוד אלא (ב) כמלא מחש וכריא ברי' וכן מצאתי בפסקי רבינו שמחה תציל דניקבה מלמטה בשוליו שאין יכול לקבל מים כל שהוא לא בעי' כשפופרת הגוד ועוד יש להתיר מדברי' אחרי' כי התבוננתי מדבריך כי אינם מי נשמים אלא נובעים מן הקרקע איכ כיון דהמעין מטהר בכל שהן יש עליו לעולם שם מקוה כשר ואינו נפסל במים שאובין שנפלו לתוכו כדחגן בפי' דמקואות למעלה מהן מעיין שמימיו מועסי' שירבו עליהם מים שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין לטהר בכל שהוא ואפי' לכתחלה נמי יכול להרבות עליו כדמשמע לשנא דמתני' דקתני שירבו ולא קתני שרבו וברוב ספרים שלטו גרסי' שירבו ואף אי גרסי' שרבו דבר

צד. מדרכי שבעות הלכות מקואות רסו תשמ"ו. (b) חסר בכ"א. (c) חסר בכ"א.
 (ג) כאן אינא בכ"א חלק מקום תיבה אחת, ואולי דצ"ל מנוקב.

ש"ג מהל"מ ארוטאכרז

משום דלכתחלה נמי שרי דאמאי לא ובתוספתא תני מעיין שמימינו מעשים ורבה עליהם להרחיבו מסדר באשבורן ואינו מסדר בנחלין אלא עד מקום שיכול להלך מתחלתו ס"י רבה עליו והרחיבו שעשה בריכה לפניו ונתמלאה מים והם זוחלי' במקום שלא היו זוחלי' בתחלה אין אותן מקומות כשרי' אלא באשבורן אבל ודאי מ' סאה לא בעי כדתנן בסתני' ובמקום שהי' מהלך מסהר אפי' בנחלין.

וששאלת על הרחת שזורין בה תבואה ויש לה לבובין מני רחצתיה והיא פרוצה מרח רביעית אם פוסלת המקוה למאי בפי' אינה פוסלת אפי' יש לה לבובין מדי רחצתיה א כיון דאינה מקבלת מים כל שהם מן הנקב ולמשה כ"ש חכא שאין לה אלא ג' דמנות וכן מרשבים בפי' המוכר את הבית וכל היכא דאינו (ג) ודאוי לקבל מים אפי' כל שהם סילין מקרי ולא פסיל ואין להאריך בזה כי זה מסורש יפה בפרששים ותמי' ועיייש ואין להאריך רק שלום לך ולכל אשר לך כנפש אוהבך נדבה סאיר ברי' ברוך שיחיה. צו. ועל סיה שנקרע והגיע הקרע בשישין ודבקו איני' אומר לדבק טוב הוא חדא דלא אשכחנן דבק אלא בתסלי' המונחים בדפוסים ואינם נמשכין לכאן ולכאן נבי תסלין של יד שכתב ברי' עורות והגיהן בבית א' יצא למיד צריך לדבק ואיכא למיד דאפי' לדבק איצ אבל בסיה שקוראין בו וזה מושך לכאן ותדיר תדיר בורכין אותו ומהדקין אותו יש לחש' מן יתסר הדבק ויתקרע יותר והי' דשיור התסר כדי שלא יקרע בפי' דמנילה (י"ט ע"ב) ועוד הא ססיק עלה בפי' הקומץ רבה (ליא ע"ב) נבי קרע הבא בשניים או בני' דיתפור הי' (א) בנידון אבל (ב) בנידון לא אלמא אין לשנות כלל אלא מה שאמרו חכמי' ואחרי' שהקרע בא למעלה בלבד יש לשלק אותה יריעה ועוד מלא משכח תלמודא תקנתא לקרע הבא בבי' שימ' דליכא תקנתא בדבק כלל.

צו. שאלה. למה הרגתני לעלות במופלאות ממני ובגדולות להצניא יקרות מזלות מאיש אשר כמוני שאינו יודע להפלות ולהפריש תעלומות חמורות. בשחים זתחתן כי בתשובות תבילות. כי הוא נובע שאלות מנבלות. מעשה עבות. מעשה גדילות. מוזני את הפתילות. בעשר מעלות קדש עליות במסילות. העילות בית אל בנייות ברמה. במרה תרומה. בחכמה ובתבונה. וברעת ומימה האלוף ומיודע מדי' אשר. אשר שאלת אדוני על צורת חיה ועוף שבמחזורים ותמהת למה איני מוחה בהם והתניא במכלהין לא תעשה לך פסל וכו' עד לא יעשה לו (א) גלופה אבל יעשה לו אבומה תיל וכל המונה וכו' עד אפי' בהמה וחיה ועוף ודגים ודגים ואפי' (ב) הבוביא והשכרירים וכו'. ניל דודאי לא יפה ערשי' שמתוך שמסתכלים בצורות הללו אין מכווני' לבם לאביהם שבשמים מיהו אין כאן איסור דלא תעשה לך פסל וכו' דהא מסקי' בפי' כל הצלמים (מינ ע"ב) שאני ריג דאחרי' עשו לו ואפי' חשדא ליכא בציורין שהם ממני צבעי' בעלמא ואין בהם סמכות כלל דליח לחשדא אלא בולס (ג) ולא בחותם שוקע וכ"ש בדבר שאינו לא צבעי' ולא שוקע אלא מין צבע בעלמא וניל דאפי' ישראל מותר לצור צורות (ד) במיני צבעי' ואין בזה משום לא תעשה לך פסל דלא אסר אלא פרצוף נמור חקוק בישור אבל מיני צבעים מותר כדאמי' בחוקת הבתים (נד ע"א) הצר צורה בנכסי הנר קנה דרב לא קני לנחא דבי רב אלא בצורתא והקשה שם רבי' שמואל הא קאמר דציור לא קנה אפי' באמה כנגד הפתח ותי' דהתם לאו היינו צורת בריה (ה) אלא ציורי' בעלמא

צו. כובא בראי' הלכות ס"ח הירד עיייש ובמור ירד ס"י ר"פ. (ב) חסר בכ"י. ג) בכ"י בצדק.

צו. תמי' זמא נ"ד ע"א ד"ה כרובים. וראשית בר"ק ס"י כ"ד וכ"י סארמא ס"י שליה ועיייש ס"י תקט"ו. (ב) מן גלופה עד יעשה חסר בכ"י. (ג) בכ"י הכובא והסיוורים. (ג) בכ"י סארמא או שוקע וכן כ"ש עד צבע בעלמא לוחא ש"ה. אבל בר"ק היא ככו כ"אן. (ד) חסר בכ"י.

מעשה צעצועין ופרחין אלמא דרב צייר צורת לא תעשה לך פסל בו וכו' עד אפי' בהמה ד גלופה היינו צורה בולו שעושי' צורה וחוקקי' מתחת לרקיע אבל צ (ה) השכרירים נראה צ לעשותו אלא פרצופי' שלמה אני תמה דכתי לומר דע"ס הרבור הי' לחוש דבר מעתה ול נמי איכא מנדר מלחא במדרש ומתוך כך הי' דרבים שביחי נביה כד סביב מני הכסיר אל ו הכל בכתב וכו'. איני' שבמחבר לא דאינו א (י) עושה מעשה כמו ו מיני פרצופין מותר ל דמות די' פרצופי' בו שבמדר העליון ושבמ אכסדרה תבנית אולם. מילי אחריני שרי תדע כמותן והרר אסר לא אסרה תורה אלא דמ והתני' אשר בשמים ומשני כי תניא הוא דקרא נפקא אשר באו ופריך ועשייה גרודו המשמשי' במרום ומע שינויי שימ' דלא הר ושמשי' שבמקדש לא שום אדם לעשות ביו כיו"ב אבל שמשין ע שאינו עושה כמות א ואופנים ומלאכי השו דשכיחי רבים נבי' מע שמשין' שאתי דהיינו פרצוף אדם לחוריי א

(א) חסר בכ"י. (ב) בכ"י. (ג) חסר בכ"י. (ד) חסר בכ"י.

18

שקלתו צעלי אגון כשרים שאין [מן] עלה האגון הלח שהוא לוצע חסוד ככלים ע"כ ודין זה מצוהר במשנה פ"ו למסכת עדיות (מ"ד):
בזוא) מקוה שיש לו ארבעים סאה ומעין כל שהוא יבול
ששואב כל מה שירצה וליתן בתוכה והן כשרים וכו'.

דין המקוה מצוהר בדברי הרמב"ם (פ"ד ה"ו) והרא"ש (הל' מקואות ס') וכן משמע צמח דוכתי כמו שיחזר לקמן (קב. ד"ה וכתב הרא"ש).

ודין המעין גם הוא מצוהר בדברי הרמב"ם והרא"ש (עס) דבפרק קמא דמקואות (מ"ו) חנן למעלה מהם מעין שמימי מועטין שרבו עליו מים שאזים שיה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא ופירש הרמב"ם הנה אלה המים משותפי המשפט דין עה* המקוה והמעין כי הוא מטהר בכל שהוא כדן מעין ואינו מטהר אלא באשבורן כדן מקוה וכן פסק בפ"ט מהלכות מקואות (ה"ו):

74 ובתב המדרי בפרק שני דשבוטות (סו"ס תשמו) בשם הרצנו מאיר (ס"י זה דפוס גדלן עמ' 133) דלכתחלה נמי יכול לרבות עליו מים שאזין וכן כתב הרא"ש בשוטה (כלל ל ס"י ג.) והוא שכתב רבינו יכול לשאוב לומר דלכתחלה נמי שרי ורצוחא קא משמע לן דאף על פי שאין כל גופו עולה אלא צמים השאזים שהמעין לא היה אלא כל

שהוא אפילו הכי מותר לכתחלה לרבות מים שאזין עליו וכל שכן מקוה שיש בו מ' סאה שכבר היה צמים שיעור לעלות בהם כל גופו שמוחר לכתחלה לרבות עליו מים שאזין: ובפרק ה' דמקואות (מ"ג) חנן מעין שהיה מושך כנדל ריבה עליו והמשיכו הכי הוא כמו שהיה עומד וריבה עליו והמשיכו שיה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא ופירש הרא"ש (בפירוש המשנה) כנדל

שרץ שיש לו רגלים מרובין ודקים כך היה מעין זה נמשכים ממנו נחלים מרובים ודקים וריבה לטובו מים שאזים עד שנתחזקו הנחלים ונתרצית משיכתן מטהרין בזוחלין ככתחלה כיון דבלאו הכי היו זוחלין באותן המקומות אלא שעתה נתרצית זחילתן אצל היה עומד וריבה לו מים שאזין עד שהמשיכו אינו מטהר במקום זחילתן והיינו הא

דתן בפרק קמא (מ"ו) למעלה מהם מעין שמימי מועטים שרבו עליו מים שאזים וכו' ע"כ וכן הם דברי הרמב"ם בפירוש המשנה וגם בחיבורו כתב כן בפ"ט מהלכות מקואות (ה"ה) וז"ל מעין שהיו אמות קטנות נמשכות ממנו וריבה עליו מים שאזים לתוך המעין עד שגברו המים שצאמות וספסו הכי הן כמעין לכל דבר היו מימי המעין עומדין ואיני נמשכין וריבה עליו מים עד שמשכו ממנו אמות המים הכי המים שמשוכים שים למקוה לטהר באשבורן לצד ושוין למעין

לטהר בכל שהוא עכ"ל: אב"ב רבינו שמשון פירש (עס) מעין שהוא מושך כנדל ריבה עליו. לא שריבה לו מים שאזין דאם כן לא היה מטהר בזוחלין כדתן בפרק קמא (מ"ו) אלא ריבה עליו היינו שעשה צריכות לכל המקומות שהיה מולין ונתמלחה כל אחת מים: הכי הוא כמות שהיה. דבמקום שהיו מימיו זוחלין קודם שריבה עליהן והרחיבין שם מטהר בזוחלין ומן האדדין אינו מטהר אלא באשבורן ובסוף פרק קמא (עס) הבאתי צריחא מתוספתא (פ"ה ה"ו) כיוצא בו דקתני מעין שמימי מועטים וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואינו מטהר בזוחלין אלא עד מקום שיכול להלך מתחלתו דריבה עליו היינו שעשה

צריכה לפניו ונתמלחה מים והכי נמי קתני בתוספתא (פ"ד ה"ו) מעין שהוא מושך כנדל וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ואין מטהר בזוחלים אלא עד מקום שיכול להלך מתחלתו: היה עומד. כלומר שאותו מעין לא היו מימיו זוחלין אלא עומדין: וריבה עליו. שהרחיב מקום עמידתו. והמשיכו. שבמקום הרחבתו עשה זוחלין: שיה למקוה לטהר באשבורן. ואין מטהר בזוחלין מאחר דעיקר מקום המעין אינם זוחלין עכ"ל: ובפ"ז זה (ל. כתבתי שה"ר) (מדיס מ.) פירש משניות הללו דצריכה עליהם מים שאזים אייני אלא שהיה מפרש דכי קתני בפרק קמא שיה למקוה לטהר באשבורן ולמעין לטהר בגלל שהוא הכי קאמר מקומות יש בו שתורת מקוה עליהם וזרין אשבורן

יש מקוה שיש לו מ' סאה וכו'. פירוש דין מקוה שיש לו מ' סאה וזין מעין כל שהוא לא מיציעא דאם נפלו למקוה אחר כך אלק שאין שאזין ממילא דהמקוה כשר וכן לא מיציעא דנפלו בתוכו שאזין רבים על המעין דכשר דמי מעין המועטין מעלין ומכשידין המים שנפסקו כשנתערבו

הפסק: בו (נד) מקוה יחד שיהא לכל המים דין מעין וכמו סאה ומעין כל שהוא שנחזר לעיל (ט"ו) אלא אפילו יכול לשאוב לכתחלה כמו שירצה

וכו'. ודין זה כתבו הרא"ש בפרק חינוקת (ס"י א) וז"ל וכן מקוה שיש בו מ' סאה אינו נפסק צמים שאזין אפילו נתן לתוכו אלק שאין כדתן פ"ו דמקואות (מ"ה) היו צעלין מ' סאה וצמתחון אין בו כלום ממלא צתף ונותן צעלין עד שירדו לתחתון מ' סאה על כרחך זרין ליתן בו יותר ממ' סאה אלמא שאינו נפסק אפילו אם רבו שאזין על הכשרים ועוד חנן בפ"ו (מ"ג) נפל לתוכו יין או מוהל ושיניה מראיו פסול כ"ל יעשה ימתין עד שירדו גשמים ויחזרו מראיהן למראה מים ואם יש בו מ' סאה ממלא צתף ונותן לתוכו עד שיחזרו מראיהן למראה מים וכו' והא דמייתי בפרק הערל מקוה שיש בו מ' סאה נתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו אצל טפי מרובו לא רבינו חס מוקי לה צמי פירות וכו' אצל צמים שאזין אינו נפסק

לעולם עכ"ל. ודין מעין מצוהר בפרק קמא דמקואות (מ"ו) במשנה למעלה מהן מעין שמימי מועטין שרבו עליו מים שאזין שיה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא ופירש הרא"ש בפרק חינוקת (עס) שרבו עליו מים שאזים שמיילא צתף ונתן לתוכו דאינו נפסק צמים שאזים עכ"ל. והוא שכתב רבינו מקוה שיש לו מ' סאה ומעין כל שהוא יכול לשאוב לומר דאפילו לכתחלה יכול למלא צתף ולשאוב והא דנקט רבינו ומעין כל שהוא ולא נקט ומעין צתף דנקט לעיל מיינה צתף מעין בכל דוכתא נראה דנקט כל שהוא לאשמועינן רבותא דלא זו אף זו והכי קאמר לא מיציעא מקוה שיש בו מ' סאה

שלא גופו היה עולה בהן אלא לאחר שאיבה נמי שרי ועוד נראה עיקר דנקט כל שהוא לאורוי דמה שיכול לשאוב כמו שירצה וליתן לתוך המעין והוא כשר אינו אלא לעינין זה שיהא עליו דין מעין לטהר בכל שהוא אצל דין זוחלין נבטל ממנו דאין מטהרין אלא באשבורן וכדתן להדיא בפרק קמא (מ"ו) למעלה מהן מעין וכו' ובה נחיישב מה דהיה קשה לביט יוסף דהוה ליה לרבינו לפרש דנתבטל דין זוחלין ממנו:

ויקושרם אחרון מקוה שיש בו מ' סאה ומעין כל שהוא יבול ששואב כמו שירצה וכו'. הקשה צ"ח יוסף דהוה ליה לרבינו לפרש דנתבטל דין זוחלין ממנו וחירך מהר"ם איסורא (ד"מ אות טו) דנקטן. רבינו על מה שכתב (טו) דדין נהרות לרי"י ומהר"ם והרא"ש דכשרבו הנוטפין אסור לטבול בדרך זחילתן וכל שכן הכא שרבו השאזין דאין מטהר על ידי זחילה ע"כ אצל למה שכתבתי לעיל בסעיף ה' דאין הנוטפין פוסלין אלא במקום שלא היה מהלך המעין בתחלתו וכמו שכתב הר"ן לא-חירך הרב-כלום אצל בחיבורי-כתבתי ליישב קושיית צ"ח יוסף בזה ע"ש סעיף י"ט ועד כאן:

מקוה שיש בו מ' סאה ומעין כל שהוא יבול ששואב כמו שירצה וכו'. הקשה צ"ח יוסף דהוה ליה לרבינו לפרש דנתבטל דין זוחלין ממנו וחירך מהר"ם איסורא (ד"מ אות טו) דנקטן. רבינו על מה שכתב (טו) דדין נהרות לרי"י ומהר"ם והרא"ש דכשרבו הנוטפין אסור לטבול בדרך זחילתן וכל שכן הכא שרבו השאזין דאין מטהר על ידי זחילה ע"כ אצל למה שכתבתי לעיל בסעיף ה' דאין הנוטפין פוסלין אלא במקום שלא היה מהלך המעין בתחלתו וכמו שכתב הר"ן לא-חירך הרב-כלום אצל בחיבורי-כתבתי ליישב קושיית צ"ח יוסף בזה ע"ש סעיף י"ט ועד כאן:

מקוה שיש בו מ' סאה ומעין כל שהוא יבול ששואב כמו שירצה וכו'. הקשה צ"ח יוסף דהוה ליה לרבינו לפרש דנתבטל דין זוחלין ממנו וחירך מהר"ם איסורא (ד"מ אות טו) דנקטן. רבינו על מה שכתב (טו) דדין נהרות לרי"י ומהר"ם והרא"ש דכשרבו הנוטפין אסור לטבול בדרך זחילתן וכל שכן הכא שרבו השאזין דאין מטהר על ידי זחילה ע"כ אצל למה שכתבתי לעיל בסעיף ה' דאין הנוטפין פוסלין אלא במקום שלא היה מהלך המעין בתחלתו וכמו שכתב הר"ן לא-חירך הרב-כלום אצל בחיבורי-כתבתי ליישב קושיית צ"ח יוסף בזה ע"ש סעיף י"ט ועד כאן:

מקוה שיש בו מ' סאה ומעין כל שהוא יבול ששואב כמו שירצה וכו'. הקשה צ"ח יוסף דהוה ליה לרבינו לפרש דנתבטל דין זוחלין ממנו וחירך מהר"ם איסורא (ד"מ אות טו) דנקטן. רבינו על מה שכתב (טו) דדין נהרות לרי"י ומהר"ם והרא"ש דכשרבו הנוטפין אסור לטבול בדרך זחילתן וכל שכן הכא שרבו השאזין דאין מטהר על ידי זחילה ע"כ אצל למה שכתבתי לעיל בסעיף ה' דאין הנוטפין פוסלין אלא במקום שלא היה מהלך המעין בתחלתו וכמו שכתב הר"ן לא-חירך הרב-כלום אצל בחיבורי-כתבתי ליישב קושיית צ"ח יוסף בזה ע"ש סעיף י"ט ועד כאן:

מקוה שיש בו מ' סאה ומעין כל שהוא יבול ששואב כמו שירצה וכו'. הקשה צ"ח יוסף דהוה ליה לרבינו לפרש דנתבטל דין זוחלין ממנו וחירך מהר"ם איסורא (ד"מ אות טו) דנקטן. רבינו על מה שכתב (טו) דדין נהרות לרי"י ומהר"ם והרא"ש דכשרבו הנוטפין אסור לטבול בדרך זחילתן וכל שכן הכא שרבו השאזין דאין מטהר על ידי זחילה ע"כ אצל למה שכתבתי לעיל בסעיף ה' דאין הנוטפין פוסלין אלא במקום שלא היה מהלך המעין בתחלתו וכמו שכתב הר"ן לא-חירך הרב-כלום אצל בחיבורי-כתבתי ליישב קושיית צ"ח יוסף בזה ע"ש סעיף י"ט ועד כאן:

מקוה שיש בו מ' סאה ומעין כל שהוא יבול ששואב כמו שירצה וכו'. הקשה צ"ח יוסף דהוה ליה לרבינו לפרש דנתבטל דין זוחלין ממנו וחירך מהר"ם איסורא (ד"מ אות טו) דנקטן. רבינו על מה שכתב (טו) דדין נהרות לרי"י ומהר"ם והרא"ש דכשרבו הנוטפין אסור לטבול בדרך זחילתן וכל שכן הכא שרבו השאזין דאין מטהר על ידי זחילה ע"כ אצל למה שכתבתי לעיל בסעיף ה' דאין הנוטפין פוסלין אלא במקום שלא היה מהלך המעין בתחלתו וכמו שכתב הר"ן לא-חירך הרב-כלום אצל בחיבורי-כתבתי ליישב קושיית צ"ח יוסף בזה ע"ש סעיף י"ט ועד כאן:

מקוה שיש בו מ' סאה ומעין כל שהוא יבול ששואב כמו שירצה וכו'. הקשה צ"ח יוסף דהוה ליה לרבינו לפרש דנתבטל דין זוחלין ממנו וחירך מהר"ם איסורא (ד"מ אות טו) דנקטן. רבינו על מה שכתב (טו) דדין נהרות לרי"י ומהר"ם והרא"ש דכשרבו הנוטפין אסור לטבול בדרך זחילתן וכל שכן הכא שרבו השאזין דאין מטהר על ידי זחילה ע"כ אצל למה שכתבתי לעיל בסעיף ה' דאין הנוטפין פוסלין אלא במקום שלא היה מהלך המעין בתחלתו וכמו שכתב הר"ן לא-חירך הרב-כלום אצל בחיבורי-כתבתי ליישב קושיית צ"ח יוסף בזה ע"ש סעיף י"ט ועד כאן:

פרישה

(נד) מקוה שיש לו ארבעים סאה ומעין כל שהוא יבול ששואב כמו שירצה וכו'. הקשה צ"ח יוסף דהוה ליה לרבינו לפרש דנתבטל דין זוחלין ממנו וחירך מהר"ם איסורא (ד"מ אות טו) דנקטן. רבינו על מה שכתב (טו) דדין נהרות לרי"י ומהר"ם והרא"ש דכשרבו הנוטפין אסור לטבול בדרך זחילתן וכל שכן הכא שרבו השאזין דאין מטהר על ידי זחילה ע"כ אצל למה שכתבתי לעיל בסעיף ה' דאין הנוטפין פוסלין אלא במקום שלא היה מהלך המעין בתחלתו וכמו שכתב הר"ן לא-חירך הרב-כלום אצל בחיבורי-כתבתי ליישב קושיית צ"ח יוסף בזה ע"ש סעיף י"ט ועד כאן:

והיינו אותם מקומות שהוא זוחל בהם עכשיו מתמת ריבוי הטופין ולא היה זוחל בו מתחלה והוא הדין לאינו מטוהר אלא בארבעים סאה כיון שדינו כמקוה ומקומות יש בו שלא נשתנה דינו ממות שהוא אלא הרי הוא כמעין להטביל בו בכל שהוא והיינו אותו מקום שאפילו מתחלה היה זוחל בו והוא הדין דמטהר בין באשבורן בין בזוחלין כיון שדינו כמעין והכי איתא בתוספתא מעין שמימינו מועטים וריצה עליו

והרחיבו וכו' וכך פירש ההיא דמעין שהיה מושך כנדל וריצה עליו מים והמשיכו כלומר בשטף אבל אינו נמשך אלא באותו מקום שהיה מהלך בו מתחלתו הרי הוא כמות שהיה וסיפא קמני שאם היה עומד כלומר שאינו נמשך כלל וריצה עליו והמשיכו במקום שלא היה מהלך מתחלתו שזה למקוה שצריך אשבורן והוא הדין שאין מטבילין בו בכל שהוא ובמקום שהיה עומד מתחלה שזה למעין להטביל בו בכל שהוא ומיניה שהוא מטוהר בזוחלין כיון שדין מעין עליו וכתב שזה דעת הראב"ד ז"ל (בעני הנפש שער המים ע"י פו). אבל הרמב"ם והרא"ש שפירשו המשניות צריכה מים שאובים ולא חילקו בין מקום שהיה זוחל בו מתחלתו למקום שנותרה נראה לי שהם מפרשים דההיא תוספתא דמפלגא צניייהו פליגא אמתניתין דלא מפלגא צניייהו לפי פירושים ז"ל שהוא כפשוטו לשון המשניות הילכך לא קיימא לן בההיא תוספתא כן נראה לי אבל מדברי הר"ן (מדיין מה ד"ה אבל) משמע שגם הרמב"ם קוצר שהלכה כאותה תוספתא דמפלגא צניייהו ואינו יודע מהיכן יש מקום לומר שהרמב"ם מחלק בדין שסתם ולא חילק משמע דאין חילוק אלא בין מקום שנותרה למקום שהיה זוחל בו מתחלתו דאם איתא דהוה קצור לחלק צניייהו מדברי התוספתא לא הוה שתיק מיניה: ובודברי הרמב"ם ז"ל שכתבתי איכה למישמע דהא דתנן (פ"ה מ"ג) גבי מעין שהוא מושך כנדל ריצה עליו והמשיכו הרי הוא כמו שהיה דצמרה גומת המעין דוקא היא ששם הוא חשיבות מימיו ומצטלים כל המים הנכאים עליהם אבל ריצה במקום משך מי המעין למטה אם רבו נוטפין עליו נפסל מלטהר בזוחלין ואם רבו שאובים עליו נפסל מלטהר אפילו באשבורן דכיון דרובו שאובין הוה ליה כאילו כולן שאובין שהרי מדכתב וריצה עליו מים שאובים לתוך המעין משמע דצריכה לתוך גומת המעין דוקא מיירי וכן נראה גם מלשון בפירוש המשנה שכתב על מתניתין דמעין שהוא מושך כנדל וריצה עליו ששך מים שאובים צעיקר המעין וכן כתב הר"ן (שם) בפשיטות שזהו דעת הרמב"ם וכתבתי לשונו צמימן זה (זו דיעור ראשון). אבל קשה לי שמאחר שמים הנזחלים מן המעין מטהרים בכל שהוא ואפילו בזוחלין לא גרעי ממקוה שיש בו ארבעים סאה וכיון דמקוה שיש בו ארבעים סאה אפילו נפלו בו כל מים שאובים שצבועים לא פסלוהו הוא הדין למים הנזחלים מן המעין שאפילו נפלו בו כל מים שאובים שצבועים לא פסלוהו לכך נראה לי דלתוך המעין שכתב [בדק הבית] כאן

ובעיקר המעין שכתב [עד כאן] בפירוש המשנה לא אגומת המעין דוקא קאי למים הנמשכים ונגרים מן המעין נמי שייך למימר דהוה הני לישני דתוך המעין ועיקר המעין ואפשר דכתב הני לישני למעוטי היכא דריצה המים שאובים מתוך המעין למים הנגרים מהמעין ונתפשטו השאובים ונגעו במים הנגרים מהמעין דכל כהאי גוונא אפילו נוגעים בגומת המעין עתמו לא נתבטלו במי המעין ואפשר שנאמר דהני לישני לאו דדוקא נקטיניהו אבל לומר דלמימרה דצריכה בתוך גומת המעין

דוקא הוא דהרי הוא כמות שהיה ולא צריכה במים הנגרים מן המעין זה דבר שאינו נראה צעני מהטעם שכתבתי: וכתב הרא"ש דפרק מיניקות (מקואות סי' א) על מתניתין דפרק קמא דמקואות דתני למעלה מהם מי מעין שמימינו מועטין שרבו עליו מים שאובין שזה למקוה לטהר באשבורן ולמעין לטהר בכל שהוא שרבו עליו מים שאובין שמילא בכתף ונתן לטובו דאילו נפסל במים שאובים וכן מקוה שיש בו

ארבעים סאה אינו נפסל במים שאובים אפילו נתן לטובו אלף סאין דכתנן בפ"ו דמקואות (מ"ה) היו צעלין מ' סאה ובתחומן אין בו כלום ממלא בכתף ונתן צעלין עד שירדו לתחומן ארבעים סאה [ועל כרחק צריך ליתן בו יותר מ' סאה ע"ו] אלמא אינו נפסל אפילו אם רבו השאובין על הכשרים ועוד תנן בפרק ז' (מ"ג) נפל לטובו יין או מוהל ושינה מראיו פסול כיצד יעשה ימתין עד שירדו גשמים ויחזרו מראיהן למראה מים ואם יש בו ארבעים סאה ממלא בכתף ונתן לטובו עד שיחזרו מראיהן למראה מים ומיניא נמי בתוספתא פרק שני דמקואות (ה"ב) שני מקואות (ו) אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו ונפלו שלשה לוגין מים ע"ו שאובין לאחד מהן אינו אומר לתוך של מ' נפלו וכן מוכיחות כמה משניות בתוספתא מקואות ואין צריך להציא כולם דאף בלא ראייה סברא היא דהא בהשקפה נעשו ורועים לטהר מטומאתן (צ"ה מ"ו) וה"ה להטביל בהם עכ"ל. וכן כתב רצונו שמעון בכתב משניות דמסכת מקואות דמשמע מינייהו הכי וכן פסק הר"ף בפרק שני דשבעות (ה) מדתנן היו בו ארבעים סאה ממלא בכתף ונתן לטובו עד שיחזרו מראיהן למראה המים. דאין פסק הרמב"ם בפרק ד' מהלכות מקואות (ה"ו) ומיהו דבריו צ"ה (ה"א)

נראה שסותרין זה את זה וכמו שכתבנו בסמוך (קג). ובשם הראב"ד מלאכי שמקוה שלם נפסל בשאובין אם נפלו בו למחצה וכל שכן אם נפלו בו רוב פסולים ע"כ ע"ו ונראה דנתן סאה ונטל סאה קאמר דעד רובו כשר וכדעת הרמב"ם (פ"ד ה"ו) אבל צמחן ולא נטל אפילו באלף סאין אינו נפסל לדברי הכל: ודע דמדברי רצונו שמואל בפרק המוכר את הבית (ב"ב סו. ד"ה ומתנה) נראה שקוצר דמקוה שלם נמי נפסל במים שאובים. והך רואה שכל הפוסקים חלוקים עליו וכבר כתב כן רצונו ירוחם (נכ"ו ח"ה רכה ע"ג) וגם הרמב"ן (ב"ב סה: ד"ה גזר) והר"ן (שם סו: ד"ה לעולם) נחלקו שם עם רש"ם וכתבו דכל שהוא מקוה שלם אינו נפסל בשאובה והב"ח הרמב"ן כמה ראיות לדבר. וכתב הר"ן שכן הלכה למעשה ולא מיישגין לדברי הרשב"ם. וכתב עוד (הרמב"ן) וזה לשונו ועוד אור"מ ע"ו דאפילו מקוה שאין בו ארבעים סאה מכונסים אלא בהשקפה כגון שיש כאן שמי גומות עשירים עשירים ולול פתוח מזה לזה ונושקין זה את זה כשפופרת הנאד שהוא עירוב המקואות (פ"ו מ"ו) מקוה שלם מיקרי ולא מיפסיל בשאובה ומציא ראייה לדבריו דתנן בפרק סוחר בקודש (פגיגה כ): שמוטבילים כלים בתוך כלים לתרומה ואיחמיר התם (כג) דוקא בכלי שיש צפוי כשפופרת הנאד ותנן נמי בפרק ו' דמקואות (מ"ה) השידה והתיבה צבים אין מטבילין בהם אלא אם כן היו נקובים כשפופרת הנאד והרי אותן שכלי שאובים הם ואף על פי כן כיון שמתחברים למקוה טהורים ויש שדוחים דהתם כיון שלא נחלשו ולא נשאבו מעולם כשרים אבל משנחלשו ושחבו ממש אין השקה מועלת לטבול בהן כשפופרת הנאד ואין זה נכון ובתוספתא דמסכת מקואות הכי משמע

פרישה

(כה) יבוא לשאוב. עיין מה שכתבתי:

דרישה

[ו] יבוא לשאוב כמו שירצה. כתב ב"י ורבינו סתם הדברים וכתב דמעין כל שהוא יכול לשאוב כמו שירצה וליתן בתוכו ולא פירש אם עדיין דין מעין עליו לגמרי לטהר בזוחלין ובכל שהוא או נתבטל ממנו דין מעין לגמרי עכ"ל. ולא ידעתי מה היה לדברינו לכתוב ע"ז. מלא זה מביא לידי (ג) שמעין שרבו עליו

חיבור

הלכות מקואות בלל ב'

לטהרה

טו

ואורחא דמלתא . וא"כ ה"ג כן . דלחוחן הפוסקים המחמירין שם גם כאן נאמר דקורטב הוא רק אורחא דמלתא . אך קשה הא שם פסק בש"ע כדעת הרמב"ם . ואיך כתב כאן דאפילו פחות מקורטב . ולכאורה משום דהתם הני בגמ' לשון אפילו

ומ"ש בלבד שלא יחלוק . כ"כ הר"ש שם והביאו בש"ע ח"ל הר"ש ובלבד שלא יחלוק כל המקוה דא"כ הוי במקוה שחלקו בכל וגרנותיה שהטובל שם לא עלתה לו טבילה ע"ל . ולעג"ד קשה לי ע"ז דמה דמינן לסל דשם הסל וגרנותיה הם מחוברים ושזורים יחד אלא

אע"פ שאמרנו שאין צריך להיות המ' סאה בגובה ג' אמות . ואורך ורוחב אמה . אלא כל שיש במקוה זו מ"ם באיזה המונה שיהי' . אבל מ"ם צריך להיות באופן שיוכל להתבסות כל גופו בהן בב"א . ולכתחלה צריך שיהיה המים עמוקים עד שבורה ולמעלה מפנה זרת ובלא"ה לא תטבול בה לכתחלה . מיהו אם א"א להקן וזינן מקוה אחרת כל שתוכל להתבסות גופה בב"א אפילו צריכה להשתטח על פני' מחמת שאין המים עמוקים טובלת שם היו המים מרודדין ואין יכולה להתבסות גופה בב"א בהן . נוהן בו אבנים מצ"א או עצים כדי שיהקבצו המים אל מקום אחד ותוכל להתבסות בו . ובלבד שלא יחלקו כל המקוה שאם נתחלק כל המקוה לא עלתה לה טבילה . ואם עשה תקנה זו בכלים פסול . וי"א דאין פסול אלא אם אין שם בשח"ג והדין שוה בכלים כמו בחבילי עצים . ואם יש לו מים יכול לשפוך לתוך המקוה עד שיתבסה גופו בהן . וי"א דכיון שאין בו מים עמוקים שיכול להתבסות גופו אסור לשפוך בתוכו שאובין אבל אם הוא באופן שיכול להתבסות גופו ויש בו מ"ם לב"ע יכול לשפוך בתוכו שאובין אפילו אם הם הרבה יותר מן המ"ם . וי"א דגם בזה נפסל ברבו שאובין ארבעים

פחות וכו' ידמשמע דבא כהורות רבותא . וכיון דלא מלא רבותא יותר גדולה רק טרפא דאסא מוכח דפחות מזה כשר . וכן בצ"ב ד' קמ"ו נקט שם לשון אפילו אבל כאן לא קמתי רק מ"ם חסר קורטב . ולא חני בזה לשון רבותא וא"כ בזה לכ"ע נאמר דנקטו דרוממא אמנסי מלשון הרמב"ן והרשב"א בחולין שם משמע להיפוך שכתב שם ח"ל יש לפרס וה"ה לפחות מלאן מדקאמר אפילו . אלא אורחא דמלתא נקט . והרמב"ם הכשיר בפחות וכו' . מלאן משמע שכל שיעורי חכמים כולא בהן . אע"ג דקמתי עלייהו אפילו דוקא טינהו . אבל פחות מכשיעורין לא עכ"ל . וכ"כ בחי' הרשב"א מוכח מדבריו דלשון אפי' משמע יותר לומר דה"ה לפחות מזה . ואטופ"כ המרינן דדוקא טינהו . וא"כ מכ"ש בזה דאמרו בסתמא ארבעים סאה חסר קורטב דמשמע דוקא קורטב אבל פחות לא . ולכאורה אפשר דיש ראי' דאפילו בפחות מקורטב פסול מה"ת . מהא דמתי' בתוספתא דמקוה שיש מ' סאה מלומלמות לא יקפוץ לתוכו ולא יטבול ויחזור ויטבול משום דחיישינן שמא יהי' חסר מהשיעור . ומשמע דאפי' חסר מעט מן המעט פסול . ומה"ט חיישינן לזה . מיהו ח"ן זה ראי' כ"כ . דאפשר שיחסור שיעור קורטב . דגם זה הוא שיעור קטן הרבה . ויכול להיות חסר בזה במעט קל . ואפשר דבזה יהי' מיושב מה שהקשה ב"י על הטור בסוף הסי' בד"ה ואם הטביל בו יורה דלטעמא דהטור דמעלה אותו דרך שוליו אכתי חסר המקוה בהמים שטופחין ביורה מצית ומחון . ומסיים דלריך לדחוק לפי דעתו דמקוה דמלומלם דאמרינן לא שיהי' מלומלם לגמרי . אלא אע"פ שיש בו מעט משייר יותר מנ' סאה עכ"ל הב"י . ולפ"ז י"ל דהטור סובר דפחות מקורטב לא קפדינן דשיעורא דחכמים שאמרו קורטב דדוקא . ובהנמי הטפוחים על הכלי ח"ן דרך שיהי' הרבה שיעלו לשיעור קורטב ולריך עיון נע"ד :

המעייט דחשבינן כל מה שעל הסדק כאלו ניטל לגמרי וא"כ זה דוקא בטל מחובר ונסדק אבל לא שייך זה כאן ואפשר עוד דהר"ש סובר כדעת ר' ירוחם שהביא הב"י דגבי כותל שנסדק לשתי' נלטרף כל הסדק לשה"י . ובעינין שיהי' בהסדק לנרף שיהי' כשה"י . ולכך סובר הר"ש כאן בחבילי עצים כיון שכבש אותם ודאי אין בסדק אחד לנרף כשה"י ולנרף בסדקים שיש בין עץ לעץ והוי משם כהא דכל וגרנותיה אבל למש"כ הב"י לדעת הרמב"ם גבי כותל שנסדק דלא בעינן כלל לנרף בהסדק שיהי' כשה"י . אלא אפילו אין שם רק כ"ש מלטרפין המקואות א"כ גם כאן לא נלטרף לחשוב ולנרף הסדקים שבין כל עץ ועץ ביחד . אלא מחמת סדק אחד הוי המקואות לירף ביחד . וא"כ ח"ן זה דומה לסל וגרנותיה דשם בעינן לנרף כל הנקבים ביחד לשה"י . ולכאורה אפשר לומר דזה כונת השב"ץ שהביא הב"י שכתב בח"א סי' י"ז ח"ל . ודוקא חבילי עצים וקנים וכ"ש אבנים שאין המים נכנסין לחוכן כמו בתוך החבילות . אבל כלים פסול כדאיתא פ' חומר בקודש עכ"ל . וכבר הקשו כולם למה בכלים פסול . ולפ"ז אפשר דהוא חולק על הר"ש ז"ל וסובר דסתמא אמרו כובש עצים וחבילי קנים אפילו ע"פ כל המקוה ולזה סיים דבכלים פסול כדאיתא פ' חומר בקודש . והיינו מה דאמרו שם בכל וגרנותיה הוי כחולק המקוה ולא עלתה לו טבילה . ואל וגרנותיה הם כלים . ואף שיש ביניהם נקבים ח"ן מלטרפין . משא"כ בחבילי עצים שאינן כלים ואינן מחוברים ביחד . ולא בעינן בזה לירוף

הרה"ק ר' הרצ"ב דוב טברסקי זצ"ל
ה"ה זק"ק הורנוס"כ

לירוף לשה"ג אלא דע"י הסדקים והריות שביניהם ע"פ כולו מלטופין המקואות כמו בטול שנסדק. אחר כותבי זה אנה ה' לדי תשו' גינת ורדים. ומלאתי בכלל ד' סו' ה' כ' להדיא כן כפי' התשב"ץ. וממה על המחבר.

וסיים עס דהמחבר נקט ב' המומרות. אמנם גם אם נאמר כן להרמב"ם דה"ל לדרף הסדק שבטול לשה"ג אלא בכ"ש סגו. גם כאן בחזילי עלים היו כמו סדק. מ"מ הא לדעת הרמב"ם אין מועיל סדק אלא מלמעלה למטה. אבל לא מלר זה ללר זה. ודרך חזילי עלים להניחם ברוכז. ומ"ש אם עשה תקנה זו בכלים פסלי. כן הוא דעת העט"ו ומע"ט וט"ו. משום דהוי הוי"ט

ע"י דהמק"ט. וזכאמת דעטס זה יולדק לדעת הרא"ה לקמן שנפסל בכה"ג בשאובים א"כ אין הכשר מקוה בכה"ג. וכשמקו ע"י כלים היו שפיר הוי"ט ע"י דהמק"ט. אבל לדעת הרשב"א דמוטר לשפוך שאובים בכלים עד שיעלו המים כדי שיוכל להתכסות בהן. הרי הוא מתקן בכלים ע"י דהמק"ט. ומוכח כדעת הש"ך דכאן לא שייך פסול ע"י דבר המקבל טומאה. ומ"ש וי"א. הוא דעת הש"ך כפי' דברי תשב"ץ. ומ"ש ואם יש לו מים יכול לשפוך וכו'. כ"כ הרשב"א במש"ה. דמ"ש במשנה כובש חזילי עלים היינו באין לו מים. אבל ב"ש לו מים יכול לשפוך לחומו שאובין עד שיכול להתכסות גופו. ומ"ש וי"א דכיון וכו'. כן הוא דעת הרא"ה בדה"ב עס ולכאורה י"ל דהרשב"א לשיטתו דסובר טעמא דזרועים אבל הרא"ה סובר כהמ"ג וט"פ דמשין פחות ממי' סאה אין מטהר שאובין. והיינו משום דאין מטהר ארס אין לו דין משין לטהר שאובין אף שלגבי כלים שפיר מטהר ודין משין עליו. וא"כ ה"ב במקוה אף שיש מ"ס. מ"מ כיון דאין מטהר ארס בכה"ג שמימי מרודים אף שמטהר כלים אין מטהר שאובין. שיהיה מועיל לזה שיכול ארס לטבול בכה"ג. והרשב"א דסובר דאין משין כ"ש נפסל בשאובין ה"ב סובר כאן דהוי מקוה כשרה לכלים מטהר שאובין מטעמא דזרועים. ומ"ש אבל אם וכו'. כן דעת הרמב"ם וט"פ דמקוה שלם אינו נפסל בשאובין לעולם. ומ"ש וי"א. כן כתב הרשב"א בשו"ת חתי"ת בשם הראב"ד. וכן הוא בבעה"ג. ונראה דהרשב"א חייש לדעת הראב"ד בזה וכן הוא דעת רשב"ם בכה"ב דמקוה שלם נפסל בשאובין. מיהו מדברי התשב"ץ נראה דהראב"ד אינו פוסל רק בנתן סאה ועל סאה דחסרו הכשרים. אבל כל זמן שהוא שלם אין פסולין אותו השאובין. ואף שהראב"ד כתב כן בחד טעמא לחלק בכה"ב. מ"מ מדבריו לקמן בבעה"ג עס נראה דסובר דגם בשלם נפסל בשאובין וכמ"ש הרשב"א בשמו. ויש להחמיר: L

ד ופסול זה וכו'. הגה בחגיגה ד"י טהרות מכתב כותבי. ומשני לא נלרעה אלא לשיעור

מקוה. דתניא. ורחק את בשרו במים בני מקוה את כל בשרו. מים שכל גופו עולה בהן וכו'. ופי' רש"י עס וו"ל במים נקודתו בפחה משמע מים המיוחסים לאפיקו שאובין ע"כ. והתוס' השיגו על פי' רש"י וכתבו דלא יתכן דהא מים שאובין לאו

מהכא נפקא אלא מאך מעין ובור מקוה מים. ודרשינן בת"כ מה מעין בידי קמים אף מקוה בידי קמים. ועוד היכא משמע מקוה לאפיקו מים שאובין הא עיקר קרא משמע שאובין אי לאו דסמכינן למעין כדפי'. ונראה לפרש מי מקוה היינו אשבוין כדאמרין מעין מטהר בזוחלין מקוה באשבוין עכ"ל. ונלענ"ד לישב דברי רש"י ודאי גם הוא מודה

מקוה

דהא דידעינן דמקוה לאו שאובין הן הוא מדסמכינן למעין. אך הא מה"ת כשר לכלים דרביעית. וא"כ הא דילפינן בת"כ דמקוה בעין דומיא דמעין היינו בזוחלין דרביעית. שהרי עס מיירי בין לכלים בין לארס. ולפי"ז היה אפשר לומר דכיון דרביעית הוי שיעור מקוה מה"ת לכלים ומקוה שלם אינו נפסל בשאובין. וא"כ אף לארס דבעין מ"ס. יכול למלאות בכתף ולשפוך על אותו דרביעית עד מ"ס וכמ"ש הפוסקים לעין מעין כן. לך הולך רש"י לומר דכיון דכתיב במים ונקודתו בפחה משמע מים המיוחסים והיינו מי מקוה ודאי לא קאי רק על רביעית דרביעית א"א לארס לטבול. וע"כ דקאי שיהיו המים מיוחדים שיכול לטבול בהן ארס ואותן מים הם מי מקוה. ומקוה ידענו מדסמכינן למעין דאין שאובין. וא"כ ילפינן מזה דמה"ת פסלו רוב שאובין לארס ואינו מועיל מה ששיעור רביעית הוי עס מקוה לכלים. אך מדברי התוס' מובאר דמקוה משמע שאובין אלא מדמקשינן למעין. ובפסחים כתבו החוס' בשם ר"י להוכיח דרשא דת"כ דמקשינן למעין אינו אלא אסמכתא וא"כ לפ"ז מה"ת מובאר דשאובין כשרים משום דמקוה משמע שאובין. וכ"כ הרמב"ם להדיא בפ"ד דמה"ת כל מים מכונסים טובלין בהן משום דנאמר מים מ"מ. הרי דהוכיח מלשון מקוה מים דאף בשאובין הוא כמ"ש החוס' דמקוה משמע שאובין. הן אמר שלכאורה יש לומר דהרמב"ם סובר כדעת שאר פוסקים דרשא גמורה היא. שהרי סיים ואע"פ ששאובים מדברי סופרים מ"מ למדוהו בהיקס. וא"כ י"ל דזה לשיטתו דסובר דכל דבר הלמד ביי"ג מדות מד"ס קרינן לו. אבל דלאי דרשא גמורה היא. אבל מ"מ ראשית דבריו משמע שאין הדרשה אלא אסמכתא אבל מה"ת כשרין שאובין משום דמקוה בעלמא משמע שאובים וכ"כ הר"ן בשמו. וכתב שכן דעת ר"י מיהא ופגאונים. ולכאורה ה"י אפשר לומר דהר"י והרמב"ם ג"כ פליגי דלהרמב"ם דסובר דמשין מטהר לארס בכ"ש ומקוה בעין מ"ס א"כ הך דרשא דדרשינן בת"כ דאך חלק מעין מטהר בכ"ש ומקוה במ"ס הוי דרשא גמורה. ומוכח מזה דמקוה שנאמר

21

ולהלן יתבאר עוד נפק"מ צוה. והמשך דברי הרא"ה גבי מים מרודדין ג"כ יתבאר צוה להלן אות ח' בס"ד.

אלא שצא לאפוקי מאדם קטן וכמו שנראה מכל דבריו שכתב שצפחות ממ' סאה אין אדם יכול לטבולן ולפיכך זהו שיעור מקוה לכו"ע אף לקטן וז"ב.

7 ביאור בדין מקוה שלם אינו נפסל לפמשינ"ת בשו"ת הראב"ד והרא"ה

ו. והנה לדעת הראב"ד ז"ע מהו ענין "מקוה אינו נפסל מפילו דריבוי שאובין", דבשלמא לדעת הרא"ה ודעימיה דמקוה הוא חלות דין והוא חפלא בפ"ע שדינו לטהר, אזי זהו מדיני המקוה שהוא חשוב ואינו נפסל במים שאובין, אולם לפמשינ"ת בדעת הראב"ד דמקוה אינו אלא כינוס מים ואין מטוהר אלא ה"רחיצה" שבו, א"כ מדוע אינו נפסל דריבוי שאובין. ובאמת מלאנו צוה פלוגתא בין הראב"ד לרא"ה אם אמרינן מסבירא שמקוה אינו נפסל בשאובין או שהוא ילפומא, דהרא"ה שפ"י המשנה פרק ה' משנה א' כתב דמעין שנתן לתוכו מים שאובין שם מעין לא בטיל מיניה ואע"פ שריצה עליו מים שאובין מידי דהוה אמקוה שיש בו מ' סאה שאינו נפסל אפי' נתן לתוכו אלף סאים מים שאובין וכן דעת רוב הראשונים. אמנם הראב"ד במהדורתו הראשונה סבר שמקוה נפסל אם רבו עליו מים שאובין אף שיש בו מ' סאה, ואח"כ חזר בו וסובר שכיון שמלינו במעין שאינו בטל ברוב שאובין, וכתיב מעיין ומקוה מים יהיה טהור, אלמא [מקוה] דומיא דמעיין הוא, ולפמשינ"ת ז"ב מה נמחדש בהאי דינא לדעת הראב"ד, ועוד ז"ב מדוע במעין פשיטא לן אף בלא ילפומא שאינו בטל ברוב שאובין, הא גם מעיין לדעת הראב"ד אינו חפלא לעצמו ואין בו שום דינים וכמשינ"ת.

ולפי"ז הרא"ה אזיל כשיטת הראב"ד ביסודו, אלא דלא ס"ל שקיבלו השיעור מסיני ולהכי הולרך ל"מקוה מים". והרשב"א שחולק על הרא"ה, אף שבשער המים ס"ל כהראב"ד שא"ל במעיין מ' סאה, משום שכבר נתבאר בדעתו שלא ס"ל כהראב"ד מסבירא והולרך לראיה מדרשא ד"אך מעיין" שדין המעיין חלוק ממקוה לענין מ' סאה ונאפשר שהוא גם ילפומא והדרשא היא לא רק כלפי מקוה אלא לענין השוואת מעיין למקוה, ובעיקר הדבר סבר כהרא"ה שיש לדמות מעיין למקוה, והיינו שמקוה הוא חלות דין, וכאן דהחמיר כהרא"ה שזריך מ' סאה ולא פסיקא ליה כהראב"ד הוא מהאי טעמא, ולכן סבר שמ"ורחץ" אנו למדים שיש שיעור קבוע למקוה כמש"כ הרא"ה שדשערו חכמים, או כמש"כ בשער המים דקיבלו מסיני. וצוה מבואר היטב כל דברי הרא"ה כסדרן, שכתב שודאי גם במעיין יש דין דכל גופו עולה בו צבת אחת מ"ובא השמש וטהר" ולכן אדם גדול אינו טובל בו, ומה שהחמירו הראשונים שאדם קטן ג"כ לא יטבול צפחות ממ' סאה, אינו אלא במקוה אבל במעיין ודאי טובל, דמה שלכו"ע זריכים מ' סאה במקוה מקורו הוא מ"מקוה מים", וכמשינ"ת דמינה ילפינן דיש שיעור קבוע במקוה לכו"ע, ובמעין מהיכ"ת להמליא שיעור קבוע ואין לדמותו למקוה.

ובראיה צוה, דמה שמעיין ומקוה אינם בטלים ברוב מים שאובים אין זה דין בהלכות מעיין ומקוה אלא הוא סבירא בהלכות ביטול. והביאור צוה, דביטול ברוב שייך דוקא כשהרוב הוא מליאות כמו המיעוט אלא שיש בו דין שאין במיעוט, או שבמיעוט יש דין שאין ברוב, דאז בטל דין המיעוט ונהיה כהרוב, אך אם הרוב הוא אינו מליאות ביחס למיעוט ואין לו שם כלל והמיעוט יש לו שם, צוה לא שייך לומר שהמיעוט יהיה דינו כהרוב מאחר שהרוב אינו אותו מליאות של

ומה שהקשינו שאף "מעיין" כתוב בלוח קרא ונימא דגם מעיין שדברה בו תורה הוא מעיין שכשר לטבילה לכו"ע דאל"כ איך אפשר לקרותו מעיין, זה אינו קושיא לפי"ז דחלוק מקוה ממעיין, דמקוה אין לו שום משמעות מלבד כשרותו לטבילה ואין לו שם בעצם ולכן מקוה שאמרה תורה הוא כשר לטבילה, אולם מעיין הוא שם בעצם בין אם הוא כשר לטבילה בין אם אינו כשר, ולהכי מ"מעיין" אין כל מקור לזה שיש מעיין שכשר ושוה לכולם ובאמת כל חד וחד לגופיה אם עולה בו כל גופו עלתה לו טבילתו במעיין,

ספר זכר יואל - מקוואות
וצ"ו אגור 114 כחא גמגמ - יגודג
ס"ו גודג יגודג גמגמ - גמגמ

המיעוט שיבטל את דיניו דאין כאן שום חיבור של
 המיעוט למיעוט לבטל את המיעוט ו"העדר מציאות"
 אינו מבטל "מציאות". והוה הביאור כאן, דמים של
 מעיין אינם רק מים שבאים ממעיין אלא הם גם
 "מעייין" והוה שמים של המים דהם מציאות של מעיין,
 ולכן אם ריבה עליו מים בעלמא שהם העדר מציאות
 ביחס לשם המים של המעיין, אינם מבטלים את המעיין,
 ואי"ו שייך כלל לדיני המעיין ולדין טבילה במעיין,
 ולהלן יבואר ג"כ שזהו הטעם שהשאובין בטלים למקוה.

וכן מתבאר לכאורה ג"כ ממש"כ הגר"ח הלוי צפ"ט
 ממקואות הל"ו בהא דמעייין שריבה עליו מים
 שאובין מטהר באשכורן ובכ"ש, דביאר לפי הבנתו שדין
 מעיין מטהר בכ"ש נאמר על עצם המעיין ולענין זחילה
 סגי במה שהם מים הבאים ממעיין ומטהרים בזחילתן,
 וממילא מכיון שהמים שריבה מבטלים את המים של
 המעיין לכן אינו מטהר בזחילה, אך כיון שעצם שם
 "מעייין" לא בטל לכן מטהר בכ"ש. והביאור הוא כמ"ש
 שמים מבטלים מים כמותם והמים אינם נחשבים מים
 הבאים ממעיין מפני שהם המיעוט, אך המים אינם
 יכולים לבטל מציאות אחרת של מעיין מפני שהם אינם
 מציאות ביחס לעצם המעיין ולכן מטהר בכ"ש שזה
 דין מדיני "שם המעיין" ולא דין במים של מעיין, ולפי
 זה אין זה דין מ"דיני המעיין" שאינו מתבטל, אלא
 אינו יכול להתבטל מפני שהוא מציאות ביחס למים ולכן
 מימיו בטלים במים לענין דין זחילה.

ובזה מבואר שרק במעיין ידעינן מסבירא שאינו נפסל
 בשאובין משא"כ במקוה, דמי מעיין שמים
 "מעייין" ובלא שום שייכות לכשרותו של המעיין לענין
 טהרה דמים נוצעים הם "מעייין", אולם כינוס מים
 של מקוה בעצמותו אינו כלום, וסבר הראב"ד שהוא
 נפסל ברוב מים שאובין מפני שאין הוא מציאות כמו
 מעיין ולוי זה שכו' בתורה מעיין ומקוה מים יהיה
 טהור אלמא דומיא דמעייין הוא. וגדר הילפותא אינו
 "דין" ש"מקוה אינו נפסל", מפני שגם במעיין אין
 כזה דין, אלא כוונתו שאחר שיש לכינוס מים הזה דין
 שהוא כשר לטבילה, יש לו שם "מקוה" כמו שלמעייין

יש שם "מעייין", ולכינוס מים יש שם מקוה מפני שיש
 דינים כלפי צורת הכינוס הזה שהוא כשר לטבילה והוא
 קובע שם לעצמו, ואין זה ענין דיני, אלא כמו שלמים
 נוצעין קורין מעיין כך למים שטובלין בהם קורין מקוה,
 ומהאי טעמא מקוה שלם אינו בטל ברוב שאובין.
 ואמנם שמו של מעיין הוא מחמת צורתו ולא מחמת
 שטובלין בו ולכן הימה הו"א שמקוה אינו מציאות
 גמורה כמו מעיין, וזה נלמד מהא ד"מקוה דומיא
 דמעייין הוא" כמש"כ הראב"ד.

חקירה בגדר שם מקוה וביאור דברי הרא"ה במים
 מרודדין

ח. ולדברינו אלה בדברי הראב"ד, יש לעיין האם
 שם כינוס המים הזה קרוי מקוה משום
 שהתורה קבעה דינים מסוימים לאופן ההקואה ולכינוס
 המסוים הזה יש דין שכשר לטבול בו וזהו הוא מתייחד
 מכל כינוס מים בעלמא והוא "שם" לעצמו, או דילמא
 דמה שקובע את שמו הוא מה שצפועל עומד לטבילה
 וככל "עצם" ששמו קרוי על ידי זה שעומד לשימוש,
 וכמו"כ מה שעומד לשימוש של טבילה קרוי מקוה.
 והנפק"מ בזה היא צבית שיש בו מ' סאה מים מרודדין,
 ומגד כשרותו לטבילה בצמח סגי בארבעים סאה
 [דמהלשון "מקוה מים" שאמרה תורה בעינן מ' סאה
 כמש"כ הרא"ה ותו לא], אלא שצפועל אין הוא ראוי
 לטבילה דאין הגוף מתכסה כולו במים בצ"א, האם
 כינוס מים כזה קרוי מקוה לענין שלא יתבטל ברוב
 מים, והרא"ה כתב שאסור להוסיף שאובין, ומבואר
 מדבריו כהגדר השני שכינוס מים שאינו עומד לשימוש
 של טבילה אין לו שם מקוה ולכן בטל בריבוי שאובין,
 ׀ולפי מה שיבואר להלן אות ט' בד' הראב"ד שדין
 הציטול של מים שאובין במקוה אינו מחמת "כשרותו"
 לטבילה אלא מחמת "שמו" א"כ ה"ה דמקוה זה יפסל
 בג' לוגין מים שאובין. וזוהי המעלותא של מעיין על
 מקוה, ד"שם מעיין" הוא אפי' במיעוט מים משום
 שמעיין הוא מציאות מחמת עצמו ולא מחמת מה
 שעומד לטבילה, אולם "שם מקוה" קיים דוקא אחרי
 שהוא כשר לטבילה, וכמש"כ בדברי הרא"ה (סוף אות

ו) דמהלשון "מקוה מים" ידעינן דיש שיעור קצוע למקוה, ללא שייך שם "מקוה" במה שאין ראוי לטבילה כל אדם, משא"כ במעיין שאין לזה מקור ממה שצמורה כמובן "מעייין", דשם מעייין אינו שייך לכשרותו, וזהו שהוסיף הרא"ה דין זה בהאי ענינא ודו"ק. וואין לומר שכוונת הרא"ה "במים מרודדין" שכיון שהמים השאובין נצרכים למקוה שיהיה ראוי לטבילה לכן אינם בטלים ופוסלים המקוה, דא"כ גם במעיין לא יתבטלו בכה"ג כיון שמשלימין לטבילה, גם קשה מדוע לא פירשה הרא"ה, ועוד דאין זה שייך להאי ענינא. ולפי זה יבאר שהרא"ה כתב "אין ראוי לטבול בו וכו' ואסור לימן בהם שאובין כו'", משמע שטבילה [ומסתמא איירי בכלים] מדינא שרי כיון שיש בו מ' סאה, ואסור רק להוסיף שאובין, אלא כיון שאין לו שם מקוה אין ראוי לטבול בו דהיישנין שיוסיפו בו שאובין או טעם אחר כיו"ב.

ביאור מהדרות הראב"ד בדין מקוה שלם אינו נפסל ובמקוה רביעית

ז. ולפמשנת"ת נראה לבאר נפק"מ בדין מקוה אינו נפסל לצמרת הרא"ה והראב"ד. דהנה הראב"ד כתב במהדורתו הראשונה דמקוה נפסל צרוב שאובין. ואח"כ כתב דמקוה דומיא דמעייין ואינו נפסל צרוב שאובין, אמנם אם רצו שאובין ונחסר ממ' סאה נפסל. ואח"כ כתב שרק אם המים הכשרים נחסרו משיעור רוב מקוה דהיינו פחות מכ"א סאה נפסל המקוה, וכל זה הוא מדין "מקוה אינו נפסל", דהראב"ד לא ס"ל זריעה בשאובין, שהרי אם נפחת מרוב נפסל ודלא כרוב הראשונים, ולפי מה שציארנו להדין מקוה אינו נפסל הוא מהל' ביטול, דמקוה שהוא שם לעצמו אינו בטל במים בעלמא, יסוד הדבר הוא שהמעלה במקוה הוא כמו במעלת רוב שמבטל מיעוט, דהמים שהם העדר מציאות ציחם למקוה ואין להם שם נידונין כהמקוה והם חלק מהמקוה, דמה שנחבאר שדבר שיש לו "שם" אינו מתבטל ל"העדר", זהו גם הסיבה שהמים שאובין שאין להם "שם" [ויכולים לקבל את ה"שם" מקוה] אינם נידונים בפ"ע כשהם צאחה הקואה

ונידונים כחלק מהמקוה, וכעין ענין מיעוט שנידון כהרוב. והס"ד דהראב"ד שמקוה נפסל הוא משום שצבר שמקוה אינו מציאות כמו מעייין שלא בטל במים, או אפשר שצבר שמקוה אינו מבטל המים, ואמנם המקוה אינו בטל וכמו שציארנו, אך הטבילה מתיחסת אחר הרוב ואם הרוב שאובין ממילא ה"ורחץ" הוא בשאובין ולא מהני מה שטובל גם במקוה. ואח"כ סבר שיש לו אותה מעלה כמו למעיין ד"מקוה דומיא דמעייין", וכמו שצמעיין המים שהם העדר נידונין כמוהו, כך מקוה הוא מציאות מוחלטת והשאובין בטלים בו ונידונין כמוהו. [ויש להבין בנוסח אחר, דה"טבילה" שהיא גם במקוה וגם בשאובין מתיחסת למקוה, וכמו שצברז מי מקוה מובן שהטבילה היחה מתיחסת לרוב כך הוא מעלת מקוה גם במיעוט וכמשנ"ת. וזה מליא בגדר פסול מים שאובין אם הוא פסול במים או הפסול הוא דעשיית המקוה בעינן בידי שמים דוקא, ובפשוטו דעם הראב"ד כהנל השני לשאובין הוא חיסרון בעשיית המקוה ולא במים ואכמ"ל]. ולפי כ"ז מובן דימתן בזה ג"כ דין חוזר וניעור, שאם השאובין משלימים לשיעור כזר אינם בטלים למקוה [אם הם רוב] וכמו שצבר הראב"ד במהדורה האמצעית, ובמהדורה צמרא סבר שלעולם המים בטלים אא"כ המקוה נפחת משיעור של רוב מקוה שכשר מדאורייתא [כ"א סאה] ואז חוזר וניעור פסול המים שאובין כיון שאין כאן מקוה כלל מהמורה שיבטלם לולי עכס ביטולם הקודם למקוה והם יוצרים את המקוה, ולכן חוזר וניעור פסולם. [משא"כ אם נשאר כ"א סאה כשרים דהוי מקוה אלא שרבנן גזרו בו פסול בג' לוגין שאובין ולזה מועיל מה שבטלים במקוה ואין פסולם חוזר וניעור, דהשאובין לא יוצרים כעת את המקוה].

והגרד"ב "מקוה רביעית" נראה, דאף שאינו מתבטל לענין טבילה כלים אם ריבה בו שאובין, מ"מ השאובין נידונין כמקוה גמור רק כלפי מקוה כלים, אך כלפי מ' סאה כיון שצריכים להשלמת השאובין אינם בטלים אם צריך להם והוא סברא בביטול. וכך כתב הראב"ד בסי' ג': ד"מקוה אינו נפסל לפי שאין השאובין משלימין עמו כלום", והוא סברא דהל' ביטול וכמשנ"ת